

1980/81:72

Onsdagen den 4 februari

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Allmänpolitisk debatt (forts.)

Anf. 47 JOHAN OLSSON (c):

Fru talman! Jag finner anledning att i denna remissdebatt lämna några synpunkter främst från näringspolitisk utgångspunkt och från småföretagens horisont.

Jag vill först uttala min tillfredsställelse över att en uppgörelse har träffats på arbetsmarknaden mellan LO och Arbetsgivareföreningen. Det är befogat med en komplimang för den realism varmed parterna denna gång har nalkats problemen. Man har visat förståelse för varandras situation.

Jag har tidigare i den allmänna debatten riktat kritik både mot LO och mot Arbetsgivareföreningen för de tendenser till politisering som vi tidigare har kunnat skönja. Jag tror att en sådan politisering är olycklig och motverkar en lugn utveckling och en saklig debatt på arbetsmarknadens område.

Fjolårets storkonflikt, som i hög grad utkämpades och förstörades i massmedia, var exempel på hur det inte bör gå till. Alla parter har också förlorat på den konflikten, även samhället. Den försämrade förutsättningarna att komma till rätta med problemen. Och till viss del har vi ännu att kämpa med de svårigheter som blev följderna av konflikten. Vi fick en uppgörelse som låg utanför det samhällsekonomiska utrymmet. Det har inte minst påverkat inflationsutvecklingen, eftersom lönedelen är en ganska betydande del av inflationsutvecklingen. Man räknar med att 75 % av en lönehöjning slår igenom i prisökningar, då det är fråga om arbete i flera led, från råvara till färdig produkt.

Mot denna bakgrund är årets uppgörelse en välgörande kontrast till fjolårets. Visserligen torde kostnaderna för uppgörelsen även i år ligga för högt med hänsyn till vår konkurrenssituation i förhållande till utlandet. Men jag förstår att denna nivå var den enda möjliga att nå. Det är värdefullt att man nu har lagt en ordentlig grund för en stabilare utveckling och möjliggjort för olika parter att satsa på framtiden, att anstränga sig ytterligare för att arbeta sig ur de krisproblem som vi har att kämpa med.

Jag tycker också att de förslag till åtgärder på en rad områden som regeringen i enighet har lagt fram är bra. Det är åtgärder som är nödvändiga för att vi skall komma till rätta med de problem vi kämpar med. Det är åtgärder som dels innebär ansträngningar för att minska gapet mellan konsumtion och produktion, dels innebär en stimulering till ökade insatser i näringslivet.

Jag vill ur innehållet med tillfredsställelse särskilt notera bl. a. den sänkning av marginalskatterna som regeringen här har dragit upp riktlinjerna för. Det är ett faktum att marginalskatterna är ett problem som berör praktiskt taget samtliga löntagare. Det är angeläget att vi här får till stånd en ändring för att därmed stimulera extra insatser i arbetslivet. Det är också ett sätt att motverka en stor del av den svarta marknad som det är viktigt att vi angriper. I samband med detta har regeringen också nämnt att den skall påskynda utredningen om ränteavdragen. Utan tvivel förekommer missbruk på detta område. De ränteavdrag man kan få i beskattningen stimulerar ofta till konsumtion. Den ökade konsumtionen medverkar i sin tur till efterfrågan på kapital, och detta driver upp räntenivån. Detta är till nackdel för näringslivet och då särskilt för småföretagen.

Jag nämner vidare de förslag som har lagts fram om att stimulera exporten, särskilt insatserna för att öka småföretagens export. Jag vill också framhålla förslagen om att öka anpassningen mellan arbetsökande och efterfrågan i näringslivet och öka intresset för att ta jobb i industrin. De förslagen är väldigt viktiga. Det är också förslaget om att medge möjlighet till provanställning samt de åtgärder som industriministern nyss talade om, nämligen att stimulera och underlätta underleverantörernas situation.

De åtgärder som aviseras på energiområdet kan för industrin och särskilt för de mindre företagen bli en utmaning, t. ex. till att gripa sig an problemen för att ersätta olja med annan energi, att använda energin effektivare.

Näringslivet ställer också upp på de skärpta åtgärder som har signalerats för att motverka skatteflykt och skattefusk. Den organisation i näringslivet som jag företräder, SHIO-Familjeföretagen, har drivit en kampanj mot just "svart" arbete i olika former.

I höstens remissdebatt uttalade jag önskemål om en informationsoffensiv, som vi diskuterat inom centerpartiet, för att informera allmänheten om allvaret när det gäller vårt ekonomiska läge och därmed skapa förståelse för vilka åtgärder som krävs för att ändra kursen. Vi menar att det åligger framför allt massmedia men även utredningar, institutioner, näringsliv och fackliga organisationer att medverka i en sådan informationskampanj. Den måste vara realistisk och mer än nu undvika kontroversen som uttrycksmedel och i stället redovisa mera fakta. Den måste också vara mer lättillgänglig för den stora allmänheten. Det verkar som om vi är på rätt väg, men arbetet måste fortsätta.

Jag kan ta ett exempel från industriverket, där jag tillhör styrelsen. I den rapport man lämnade i höstas tog man fram två alternativ för utvecklingen fram till 1985. Det ena alternativet var att fortsätta i samma takt som hittills med överkonsumtion m. m., och det skulle innebära att vi minskade

sysselsättningen i industrin med 20 000 personer per år fram till 1985. Mot detta ställde man ett annat alternativ, som innebar att det vidtas kraftiga åtgärder för att motverka den situation vi nu har och att kostnadsutvecklingen sänks i förhållande till utlandet, alltså åtgärder av den typ regeringen nu föreslår. Den utvecklingen skulle, menar man i industriverkets höstrapport, leda till att vi ökade anställningarna inom industrin med 6 000 människor per år fram till 1985.

Det är mycket viktigt att sådana här frågor kommer ut. Även långtidsutredningen har ett liknande perspektiv: man visar två olika vägar och att vi står vid ett vägskäl och har att välja. Det är bara den svårare vägen som leder till framgång.

Jag tror att allmänheten i dag har större förståelse för vad läget kräver än man hade för ett år sedan. Detta har medverkat till att ge utrymme för en rad åtgärder som inte är populära men som flertalet ändå finner nödvändiga.

Socialdemokraternas meningar tycks dock vara delade. Den ena gången anslår man en försonlig ton och uttrycker förståelse för att kraftiga åtgärder av olika slag måste vidtas. Men ibland återfaller man i den våldsamt överdrivna kritiken mot regeringen, man skyller all den förändring till det sämre som skett de senaste åren på regeringen, man driver kravet på regeringens avgång osv. I verkligheten har man ingen grund för denna kritik. I de förslag man lagt fram under senare år har man inte kunnat visa på något alternativ som på ett avgörande sätt skulle ha inneburit en förbättrad situation. Tvärtom torde den belastning som man hela tiden skulle vilja lägga på näringslivet i form av proms och andra kostnader medverka till att försämra situationen.

Min uppfattning är den, att om det skulle ha förts en socialdemokratisk politik de senaste åren hade läget varit ännu sämre än det är i dag. Jag kan t. ex. peka på Danmark, där man har problem som är ganska belysande. Den socialdemokratiska regeringen där har fått vidta kraftigare och än mer impopulära åtgärder än vi har gjort i det här landet.

Denna överdrivna kritik, som saknar verklighetsförankring, försvårar för regeringen att driva fram de åtgärder som krävs, och den motverkar en saklig information till allmänheten. Den vilseleder när det gäller åtgärdernas innebörd och verkningar. Statsministerns påminnelse i dag om att vi måste komma bort från kivet mellan partierna vill jag starkt understryka. En utökad information är en bra väg att komma förbi den taktiska debatten och i stället komma in på den sakliga.

Fru talman! Läget är helt kort det att vi under de senaste åren har konsumerat mer än vi har producerat. Vi har därmed fått ett budgetunderskott som tvingar oss att låna till stor del i utlandet. Det här har kraftigt bidragit till att öka på inflationen, som i sin tur är kostnadshöjande och försämrar våra möjligheter till konkurrens med utlandet.

Vi köper mer från utlandet än vi säljer dit, och orsakerna till det är bl. a. att vi har för liten industrisektor. Här tror jag att socialdemokratin får ta sitt ansvar för den politik man bedrev på 1960- och 1970-talen, då man inte visade stort intresse för att främja en industriutveckling som gav möjligheter till konsolidering och tillväxt. Alldeles särskilt gäller det de små företagen.

En utveckling av det slag som jag med några ord har skisserat leder inte till framgång. Den är omöjlig i längden. Därför krävs det åtgärder, som innebär – tyvärr – en sämre löneutveckling, en sänkning av subventioner och bidrag och en åtstramning på olika områden. Vi måste ju medverka till att sänka vårt kostnadsläge, vår inflationstakt, och få balans i budgeten. Men för att det skall bli någon effekt måste alla bidra. Självfallet måste vi se till att de som har det svårast skyddas.

De här förslagen lägger regeringen givetvis inte fram för sitt eget nöjes skull eller för att gynna några enstaka grupper, utan för att vi skall få balans i vår ekonomi, för att vi skall få det bättre längre fram och för att vi skall kunna trygga jobben i framtiden. Av den diskussion om åtgärder för att lösa krisproblemen som nu har förts, framgår med all önskvärd tydlighet vilken betydelse näringslivet och företagen har. Det är ju företagets produktion som skall ge ökad export, och det är företagets konkurrenskraft som skall möta importen. Vi talar ofta om att vi har en stor andel importerade insatsdelar i vår export, och det är ju vår industri, som skall klara av den biten och genom ökad lönsamhet bli mer konkurrenskraftig och möta den importen med produkter som görs här hemma.

I en centermotion till årets riksmöte har vi tagit upp frågan om att det måste informeras mera om näringslivets betydelse och företagets villkor. Alldeles särskilt har vi anledning att tala om för allmänheten vad de små företagen betyder. Det gäller inte minst sysselsättningen. Vi har ungefär 150 000 småföretag här i landet. Om vart och ett av dessa företag sysselsätter en person till är det lätt att se att vi därmed skulle lösa sysselsättningsproblemen och kunna ge alla människor som vill ha arbete ett sådant.

Det finns anledning att föra ut en hel rad faktorer till allmänheten som en grund för att ett näringsvänligt klimat skall kunna skapas. Småföretagens roll som underleverantörer till exportföretagen har stor betydelse, likaså när det gäller att leverera servicetjänster av olika slag, att ge valfrihet i varuutbudet, att öka konkurrensen med storföretagen och att ge de många mindre orterna i landet en produktion. Och vad betyder inte småföretagen i regionalpolitiken? Det finns inte mycket kvar av denna om man tar bort den del som just småföretagsamheten står för på olika orter.

Vi måste alltså skapa ett positivt näringsklimat, där unga människor är beredda att gå in och jobba i industrin och att ta på sig företagandets intressanta men många gånger tunga ansvar och ålägganden. Vi måste – om vi skall se en framtid i det här landet med en ekonomi i balans – satsa mer på företagen.

Fälldinregeringen har tagit denna uppgift på allvar. Jag kan erinra om småföretagarpaketet som började genomföras 1978, om utvecklingsfonderna och om en rad andra åtgärder av olika slag. Jag kan som exempel nämna att Sveriges hantverks- och industriorganisation-Familjeföretagen på sin kongress 1978 antog ett näringspolitiskt program. Man sammanfattade varje avsnitt i ett antal att-satser. Närmare 100 krav ställdes i dessa att-satser. Nu har man gjort en utvärdering, och man har funnit att inte mindre än en tredjedel av dessa krav som ställts av en näringslivsorganisation på småföretagsarsidan numera har genomförts helt eller delvis. Det tycker jag är

ett enormt bra resultat. En fjärdedel av kraven är under utredning, och där kan man vänta sig att regeringen kommer att lägga fram förslag i flertalet fall, när utredningarna är klara. Vi väntar ju propositioner senare under året. Resten av dessa krav – ungefär 40 % – är sådana som organisationen givetvis fortsätter att driva.

Mot bakgrund av detta resultat måste man önska att regeringen Fäldin får möjlighet att fortsätta med sin utvecklingsbefrämjande politik. Självfallet återstår mycket att göra för regeringen när det gäller att skapa det näringsvänliga och produktionsfrämjande klimat som jag här har talat om.

Under den allmänna motionstiden har därför väckts motioner i olika frågor där man vill ha riksdagens stöd i denna riktning. Vi som arbetar i nära kontakt med näringsliv och företag har också ständigt ett tryck därifrån, som vi kontinuerligt vidarebefordrar till regeringen och dess medarbetarstab.

Vi har stora propositioner om industri, om småföretag, om regionalpolitik och om sysselsättningsfrågor att vänta under innevarande år. Dagens problem har verkligen visat vilken betydelse näringsliv och företag har. Jag förutsätter att regeringen noterar detta och beaktar det vid utformningen av de propositioner som kommer att föreläggas riksdagen.

Anf. 48 HELGE KARLSSON (s):

Fru talman! Den allmänpolitiska debatten brukar spänna över hela det politiska fältet, men under de senaste åren har sysselsättningsfrågorna dominerat i debatten. Jag tror också att de inlägg som nu följer, efter den debattomgång vi har haft med partiledarna och gruppledarna, i mycket stor utsträckning kommer att röra sig om de regionala problemen när det gäller sysselsättningen ute i landet.

Någon eller några tidningar har kanske litet föraktfullt kallat den allmänpolitiska debatten för hembygdens dag. Förvisso är det så att vi som representanter för våra län vid ett sådant här tillfälle inför riksdagen och inför *representanter för regeringen* – jag ser nu att det inte finns så många representanter här för vare sig riksdag eller regering, men förhoppningsvis skall det som sägs ändå nå fram till dem – gärna vill framföra våra och våra väljares synpunkter på den situation som råder i våra resp. regioner.

Debatten om sysselsättningen har tidigare till största delen handlat om situationen i Norrlandslänet och i de fyra skogslänet, där ju arbetstillgången under flera år varit klart otillräcklig. Men under de senaste fyra åren har sysselsättningsproblemen spritt sig till *andra geografiska områden* och till skilda branscher inom vårt näringsliv.

För Blekinges vidkommande är situationen den att länets arbetsmarknad gradvis har försämrats sedan 1977 beroende på den vikande konjunkturen samt på strukturomvandlingen inom industrin, som har slagit synnerligen hårt i Blekinge. De båda kommuner som först och hårdast har drabbats av den vikande arbetsmarknaden är Olofström och Karlskrona.

Sysselsättningen vid Volvo i Olofström har sedan 1975 minskat med 800 personer. I L M Ericssons fabrik i Olofström har den minskat med drygt 200 personer under samma tid.

I Karlskrona har antalet arbetstillfällen vid Karlskronavarvet sedan 1977 minskat med 200, och vid Uddecomb Sweden AB har antalet minskat med 300 sedan mitten av 1970-talet. Därtill kommer en minskning vid L M Ericssons fabrik i Karlskrona med 200–300 arbetstillfällen samt en minskning med ytterligare ett 50-tal vid ett par mindre industrier.

Men, fru talman, läget har tyvärr försämrats ytterligare under senare delen av 1980. Ledningen för Karlskronavarvet vill avskeda ytterligare 500 personer, och vid Sölvesborgsvarvet, där 130 människor redan tidigare blivit avskedade, vill man nu helt lägga ned verksamheten, vilket betyder att ytterligare 205 personer får lämna sina arbeten. Därtill kommer att Uddecomb i Karlskrona vill säga upp 300 människor utöver dem som redan är avskedade.

Även inom andra områden är stora neddragningar av arbetstillfällen aviserade. Facit, med arbetsställen i Svängsta, Sölvesborg och Ronneby, vill avskeda 240 personer – MBL-förhandlingar fördes i går och kommer att föras vidare på central nivå. ABU i Svängsta vill avskeda 200 personer, 50 personer har tidigare under året fått gå därifrån.

1 december 1980 var antalet arbetssökande i länet – alltså sådana som omedelbart stod till arbetsmarknadens förfogande – 2 588, vilket innebär en ökning under ett år med 800. Det innebär att det i dag finns tio arbetslösa på varje ledigt arbete i länet. Härtill kommer då de ytterligare aviserade avskedandena inom industrin med ungefär 1 300 personer sammanlagt. Vidare bedömer länsarbetsnämnden att den naturliga avgången från industrin inom de närmaste 1,5–2 åren blir 1 200 människor. Inom industrin har man sagt att dessa inte kommer att ersättas med någon ny arbetskraft. Det kan alltså röra sig om en ytterligare minskning av arbetstillfällen i Blekinge med 2 500 utöver de 2 588 som jag nämnde tidigare.

Fru talman! Jag har tecknat en synnerligen mörk bild av arbetsmarknaden i Blekinge, men den är tyvärr verklig. Det finns inte en enda ort inom länet som inte drabbas och drabbas hårt av den vikande sysselsättningen. Tidigare under åren har minskningarna av arbetstillfällen inom industrin till en betydande del kunnat balanseras av ökningen av arbetstillfällen inom landsting och kommuner. Men, fru talman, med den ekonomiska politik som har bedrivits och som nu aviseras framöver när det gäller kommuner och landsting, finns det inte någon möjlighet att där absorbera mer arbetskraft. Det gäller såväl för kommunerna som för landstingen att se till att hålla den nuvarande servicen. Några pengar att bygga ut ytterligare lär säkerligen inte finnas.

Men, fru talman, vi kastar inte yxan i sjön. Inom länet är vi beredda att med gemensamma ansträngningar arbeta oss ur svårigheterna. Problemen är emellertid av den storleksordningen, i förhållande till länets folkmängd, att statsmakterna måste inse sitt ansvar och kraftfullt hjälpa till i våra strävanden att öka sysselsättningen i länet.

Jag vill här nämna några förslag till sysselsättningskapande åtgärder som skilda organisationer har utarbetat tillsammans med länsstyrelsen. Det gäller fiske- och fiskberedningsindustrin. Blekinge har ju en ganska hygglig fiskeflotta, och fångstmöjligheterna är goda i södra Östersjön. Nybyggande

av fiskberedningsanläggning i Nordersund pågår. Vidare håller vi på att bygga en fiskberedningsanläggning på Saltö vid Karlskrona. Det behövs pengar både för detta och för de reningsanläggningar som krävs i sammanhanget. Vi förutsätter att regeringen inser sitt ansvar och lämnar de bidrag och tillstånd som är erforderliga för att man skall kunna upprusta fiskeriindustrin och fisket i Blekinge.

Som jag tidigare sagt vill Karlskronavarvets ledning avskeda ytterligare 500 personer. Detta är inte i överensstämmelse med det av riksdagen tidigare fattade beslutet enligt vilket neddragning skulle ske med 250 man. Om varvet skall kunna fungera som ett marint nybyggnads- och reparationsvarv, behöver antalet arbetstillfällen uppgå till minst 1 250. Vi förutsätter också här att man, när Svenska Varv så småningom kommer till regeringen, uppmärksammar vad riksdagen tidigare sagt beträffande Karlskronavarvet och ser till att medel anslås och de beställningar som behöver göras läggs ut vid varvet. Jag vill också erinra om att det pågår ett mycket intressant projekt med maskiner för utvinning av vindkraft. Jag tror att 75 milj. kr. anslagits för detta ändamål. Jag hoppas också att regeringen följer detta intressanta projekt.

Enligt riksdagsbeslutet skulle också Sölvesborgsvarvet omvandlas till en tung verkstadsindustri. Nu vill Svenska Varv lägga ned varvet helt och ställa 205 man utan arbete. Det är likadant här. Riksdagen har sagt ifrån hur den vill ha det. Men jag vill gärna erkänna att det kan finnas vissa svårigheter att klara även denna del. Om så är fallet vill jag hemställa om att regeringen medverkar till att ersättningsindustri kommer till Sölvesborg. Det är nödvändigt. Orten är i högsta grad beroende av just denna industri.

Fru talman! Vi har tidigare motionerat om järnvägssträckningen i Blekinge. Trafikutskottet föreslog att man skulle företa en utredning. Det har nu SJ gjort. Kostnaden beror på vilket utbyggnadsobjekt man väljer, men det vi avser slutar på 250 milj. kr. Detta är för all del mycket pengar. Man kanske kan säga att tidsvinsten vid ombyggnad inte skulle betyda så förfärligt mycket: jag tror att det rör sig om 20–30 minuter på sträckan Karlskrona–Kristianstad. Men det väsentliga är att man bereder sysselsättning åt 260 människor under ganska lång tid. Dessutom är det ju så att en elektrifierad järnväg, där man kan hålla något så när hyggliga hastigheter efter ombyggnad av banvallen, också innebär en injektion då det gäller möjligheterna att få verksamhet lokaliserad till länet. Det kommer ändå in i bilden så småningom att en ombyggnad måste göras, därför att den materiel som används på handelen börjar bli utsliten, och det är också förmånligt att ha enhetlig materiel när det blir fråga om reservdelar o. d.

Fru talman! Vi riksdagsledamöter från Blekinge län har i motioner till årets riksmöte föreslagit en rad åtgärder, som naturligtvis inte löser alla problem men som på ett verksamt sätt skulle förbättra sysselsättningen i länet. Det är min förhoppning att de utskott som kommer att behandla motionerna gör det med utgångspunkt i de besvärliga förhållanden som vi har i länet. De åtgärder som jag här har redogjort för kan tämligen omgående omsättas i nya arbetstillfällen. Detta med fiskehamnar och järnvägssträckningen är projekterat i förväg och kan bara sättas i gång. Men det räcker naturligtvis inte.

Jag läste i en tidning att Hans Werthén, som är chef för Electroluxkoncernen, har sagt att man skulle kunna bereda ytterigare 2 000–3 000 människor sysselsättning i detta land om man tog hem tillverkning av vissa komponenter som man nu köper från utlandet. Jag är alldeles övertygad om att det finns fler industrier – Paul Jansson var inne på detta – som är i samma belägenhet och som kanske skulle ha möjligheter att plocka hem tillverkning av en del komponenter och skapa sysselsättning här hemma.

Jag vet inte om regeringen har haft några kontakter med Electrolux i denna fråga. Om så inte är förhållandet tror jag det vore lämpligt att man tog upp ett allvarligt resonemang om möjligheterna att plocka hem tillverkning av sådana här komponenter. Jag förstår mycket väl att det ur företagsekonomisk synpunkt sett kan vara fördelaktigt att ta komponenterna utifrån. Men i ett resonemang med regering och riksdag kan man kanske säga att det ur samhällsekonomisk synpunkt vore skäl i att ta hem tillverkningen av dessa komponenter till vår egen industri.

Sedan, fru talman, har Alf Wennerfors i sitt inlägg ställt en del frågor till de socialdemokratiska ledamöterna i lönedelegerationen. Det gäller ett uttalande som vi föreslog vid ett sammanträde. Vi ville från socialdemokratisk sida att arbetsgivarverket inte skulle liera sig alltför hårt med Svenska arbetsgivareföreningen. Vi har täckning för detta, Alf Wennerfors. Vi menar nämligen att arbetsgivarverket och Arbetsgivareföreningen bör ha litet olika värderingar när det gäller avtalsförhandlingarna. Vi kan för vår del inte solidarisera oss med Curt Nicolins uttalande om att det var värt att satsa 2 miljarder i en konflikt för att få ett bättre avtal. Vi har inte den uppfattningen – jag vet inte om Alf Wennerfors har den. Det var därför vi ville göra denna markering.

I frågeställningen låg också att vi menade att det hade varit riktigare att gå ut med ett bättre bud till de statsanställda, till de fyra förhandlande organisationerna, för att få loss förhandlingarna. Alf Wennerfors sade själv i sitt anförande att konflikten kostade 0,5 % på bruttonationalprodukten. Detta är en del pengar.

Det är möjligt, Alf Wennerfors, att man om man i denna situation hade lagt fram ett bättre bud från arbetsgivarsidan hade sluppit konflikt på den offentliga sidan, liksom man slapp konflikt på den privata sidan. Det är möjligt men inte helt säkert att det hade blivit så. Det hade i varje fall varit ett försök att få till stånd en lösning i förhandlingarna.

Alf Wennerfors kallade Lars-Erik Niklasson, Hans Hellers, Björn Rosengren och Sigvard Marjasin för de fyras gäng. Jag vet inte om det är en vedertagen vokabulär, men jag kommer att tänka på de fyras gäng i Kina, vars medlemmar nu blivit dömda till stränga straff därför att de bedrivit en samhällsfientlig verksamhet. Alf Wennerfors var i sitt anförande synnerligen högljudd när det gällde dessa fyra fackföreningsmäns agerande, även om han tonade ned det hela genom att säga att de handlade i enlighet med sina skyldigheter såsom representanter för sina medlemmar. Jag vill gärna understryka det, och jag tycker inte att det är lämpligt att kalla dem för de fyras gäng och därmed – såsom jag och kanske många andra uppfattar det –

göra gällande att de skulle ha bedrivit samhällsfarlig verksamhet. Så är icke förhållandet.

Anf. 49 ALF WENNERFORS (m) replik:

Fru talman! Jag kan förstå om socialdemokraterna i riksdagens löne delegation inte tycker att det passar sig med ett samarbete mellan arbetsgivarverket och Sveriges arbetsgivareförening. Det kan jag ha förståelse för, även om jag å andra sidan kan se att det ibland kan finnas skäl för ett sådant samarbete. Men att socialdemokraterna med sina värderingar inte tycker om det kan jag förstå.

Men det var egentligen inte det som var det viktiga, utan det var att ni ville göra ett uttalande som skulle syfta till att arbetsgiversidan på den offentliga sektorn skulle komma med ett rimligare förhandlingsbud. Det märkliga var att ni gjorde det i detta ögonblick. Vid detta tillfälle låg ju förhandlingsbudet mycket högt. Det var i det läget märkligt att de här fyra organisationerna tackade nej när förlikningsmännen kom med ett slutbud. Ändå kommer både kommunisten och socialdemokraterna i riksdagens löne delegation med en sådan här propå. Det var detta som jag fann så märkligt.

Till detta kommer att jag här får höra denna beskrivning av läget i Blekinge som ett exempel på hur det kan vara i en del av landet. Här berättar Helge Karlsson om det ena företaget efter det andra som har problem, om det ena företaget efter det andra som måste dra in på sin verksamhet och om hur detta omsätts i arbetslösa människor. Vilket är då receptet? Jo, Johan Olsson, som talade före Helge Karlsson, beskrev ju vad som behövs för att man skall få företag att gå lönsamt och kunna hålla människor i verksamhet. Det beskrev han på ett utomordentligt sätt, och det behöver inte upprepas igen. Vad det är fråga om är att göra företagen så lönsamma att folk kan ha jobb där.

Så hänvisar Helge Karlsson till Werthén, som säger att vi borde kunna placera väldigt mycket verksamhet här i landet om vi tillverkade komponenter, som han kallade det. Men varför gör vi då inte det? Jo, därför att kostnadsläget är för högt. Det är därför det förvånar mig så mycket att Helge Karlsson och de övriga socialdemokraterna i riksdagens löne delegation direkt genom ett uttalande ville medverka till att kostnadsläget skulle bli ännu högre. Jag hade hoppats att Helge Karlsson här skulle säga att detta var ett olycksfall i arbetet.

Anf. 50 JOHAN OLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill först uttala all min förståelse för de problem som Helge Karlsson räknade upp när han tog exempel från sin landsända. Sådana här problem finns, som vi känner till, i varje län. Jag skulle anse att det vore mycket nyttigt om riksdagsmännen ginge ut i resp. län och träffade representanter för företagen och finge resonera med dessa om de problem man har. Därmed tror jag att vi skulle kunna lägga en grund för en mer näringsvänlig politik i det här landet, som skulle medge den lönsamhet och den expansionskraft som är nödvändig för att företagen skall kunna

Nr 72

Onsdagen den
4 februari 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

utvecklas. för att företagen skall kunna sysselsätta fler människor och för att man skall kunna ge underlag för den offentliga sektorn, som ändå bygger på den skattekraft som näringslivet ger.

Jag vill notera att situationen i Blekinge är helt beroende av att man bedriver en politik som verkligen tar hänsyn till företagens situation, av att man förstår deras villkor, medger högre lönsamhet och skapar ett bättre klimat. Tyvärr har socialdemokraterna, framför allt under tidigare skeden, inte medverkat till att skapa det företagsvänliga klimat som vi anser vara grunden för att vi skall komma ur dagens problem.

Anf. 51 HIELGE KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Alf Wennerfors sade att utgångsbuden i förra årets avtalsrörelse var höga. Ja, de bud som de fyra personalorganisationerna lade var höga. Men vid den tidpunkt som vi diskuterade hade bud lagts även från arbetsgivarsidan. Och vi menar att om man från den sidan hade plussat på litet och lagt ett mera humant bud, var det möjligt att förhandlingarna hade kunnat komma i gång.

Alf Wennerfors frågade om vi socialdemokrater kunde ställa oss bakom tanken att den utlandskonkurrerande sektorn skulle vara löneledande. Jag vill påminna Alf Wennerfors om att vi hade ett sammanträde i lönelegationen i går morse klockan halv nio. Där antog vi sex punkter som skulle ligga till grund för förhandlingarna med de offentliganställda. Märk väl att budet skulle läggas i går kväll – det kanske har lagts i dag. Vi fick ta ställning till förslaget i går morse. Men, Alf Wennerfors, vi hade ingen avvikande mening. Vi delar helt uppfattningen att den utlandskonkurrerande sektorn skall vara löneledande. Den uppfattningen framförde vi också i fjol.

Fram till 1975/76 hade vi god sysselsättning vid alla industrier i Blekinge. Men sedan har det blivit sämre, och det har jag redogjort för. Det finns många orsaker till detta, bl. a. datoriseringen och robotiseringen inom industrin. Bilfabriken Volvo har under de senaste 10–15 åren haft en rationaliseringstakt på ungefär 7 %. Men man har inte behövt avskeda människor därför att försäljningsvolymen har ökat i samma takt. Nu kan man inte räkna med detta, men då finns redan datoriseringen och robotiseringen av produktionsapparaten. Därför får färre människor sysselsättning. Likadant är det med de övriga industrier som jag nämnde. Hans Werthén har sagt att 2 000–3 000 jobb skulle kunna skapas om man här i landet köpte udda komponenter som man nu köper utifrån. Av dessa jobb skulle vi i Blekinge säkerligen kunna få 400–500, vilket skulle förbättra situationen en hel del. Vidare har vi Karlskronavarvet och Sölvesborgsvarvet som är statsägda, och där tycker jag att staten som arbetsgivare har en större skyldighet.

Anf. 52 JOHAN OLSSON (c) replik:

Fru talman! Varvspolitiken är ett exempel på hur resurserna har använts fel. Alldeles för mycket av våra begränsade resurser har gått åt för att upprätthålla en verksamhet som inte har någon framtid. Tänk om man i stället hade satsat de resurserna på de mindre och medelstora företag som

tillverkar komponenter för vår exportnäring!

Det är riktigt som Alf Wennerfors sade, att det är kostnadsläget som gör att Monark, Volvo och andra företag köper delar från utlandet till de produkter som de sätter samman här och exporterar. Det ogynnsamma kostnadsläget här har accentuerats på senare år, eftersom konsumtionen här i landet har ökat långt mer än produktionen.

Socialdemokraterna har kritiserat en rad åtgärder som regeringen har föreslagit för att förbättra förutsättningarna för det enskilda näringslivet, inte minst småföretagen. Det gäller skattefrågor, åtgärder för att öka soliditeten eller för att få mera riskvilligt kapital till företagen. Man har från socialdemokratiskt håll sagt att detta är att ta pengar från löntagarna och ge till kapitalägarna. Det är givetvis inte meningen med åtgärderna. Meningen med dem är att stimulera företagsamheten, att ge den en bättre ekonomi så att den kan konkurrera och utvecklas och därmed kan anställa fler människor. Det är detta det gäller, inte att gynna kapitalägarna. De skall givetvis beskattas på samma sätt som andra människor när de tar kapital ur företagen. Men man skall vara öppen för att stimulera kapital och människor till produktiv verksamhet i företag.

Anf. 53 ALF WENNERFORS (m) replik:

Fru talman! Nu har vi fått besked om vilken sektor som skall vara löneledande. Det är utmärkt, och jag tackar för det klara beskedet.

Om vi plussade på litet, skulle förhandlingarna bli färdiga litet tidigare. – Vad leder ett sådant resonemang till? Vi kunde i den föreliggande situationen inte plussa på bara för att få slut på förhandlingarna. Jag tyckte att det var litet märkligt att från gamla kloka och erfarna socialdemokrater – många av dem har dessutom suttit vid förhandlingsbordet – få ett sådant bud. Vi borde ha fått ett besked om att det inte var rimligt.

Får jag sedan bara avslutningsvis säga, fru talman, att både statsministern och ekonomiministern tidigare i dag hänvisade till det gemensamma uttalande som SAF och LO gjorde under måndagsnatten, där man bl. a. säger att lönsamheten måste förstärkas så att sysselsättningstillfällena inom näringslivet återvinns.

Det är precis vad både Johan Olsson och jag sagt, men med andra ord. Detta uttalande gör alltså LO tillsammans med SAF, och min förhoppning är bara att de berörda fyra organisationerna skall begrunda det. Jag hoppas vidare att dessa parter på den offentliga sektorn snart kommer med ett lika betydelsefullt bidrag som vad LO och SAF gjort till att balansen i den svenska ekonomin skall återställas.

Anf. 54 HELGE KARLSSON (s) replik:

Fru talmän! Jag vill bara säga till Alf Wennerfors att ingen förhandling är en annan lik. Man får varje gång, när man träffas vid en förhandling, göra nya bedömningar.

Jag har haft förmånen att få förhandla under rätt många år på arbetstagsarsidan, och jag har senast varit offentlig representant på den

Nr 72

Onsdagen den
4 februari 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

kommunala sidan. Jag tror alltså att jag vet litet vad jag talar om. Man kan inte dra paralleller mellan två olika förhandlingar, utan man får söka sig fram på olika vägar. Situationerna kan växla. I ett läge kan det passa att lägga fram ett visst förslag. Den andra gången kanske ett sådant förslag inte passar, utan man får söka sig fram till andra möjligheter.

Så skulle man ha gjort också den här gången. Jag vill gärna betyga att det är utomordentligt fint att vi i år fått en så snabb uppgörelse på den privata sidan. Jag hoppas att den lika snabbt kommer att följas av ett avtal på den offentliga sidan.

Jag vill till Johan Olsson i frågan om småföretag och felspekulationer säga att vi inte behöver gräla om det. Vi kan vara överens om att man förut, när det var goda tider, kunde bygga båtar i nästan varje liten vik i vårt land. Varv växte upp litet överallt, och alla trodde på framtiden på det området. Det var likadant inom bonderörelsen. NCB köpte upp en mängd fabriker, som man tänkte att man skulle göra pengar på. Men detta visade sig inte vara riktigt. Nu har vi ett läge där verksamheterna måste samordnas och rationaliseras, vilket föranleder vissa besvärligheter.

Men låt oss inte gräla om vad som har varit, utan i stället se framåt! Jag sade tidigare att det kanske kan synas vara företagsekonomiskt vettigt – och så är nog också förhållandet – att föra in olika komponenter till vår industri. Men det kan också vara samhällsekonomiskt vettigt att låta tillverkningen av dessa komponenter ske i landet. Staten och de olika företagen måste tillsammans finna former för detta.

Anf. 55 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Den svenska ekonomins svårigheter sammanhänger i betydande utsträckning med den krympande industrisektorn. Industriproduktionens andel av BNP har under senare år minskat kraftigt. Industrins produktionsvolym ligger fortfarande kring 1975 års nivå.

Svensk ekonomi befinner sig således i ett läge där alla ansträngningar att förbättra förutsättningarna för ökad konkurrenskraft – såväl på exportmarknaden som på hemmamarknaden – måste göras. Utvecklingen under senare år visar att vår förmåga att konkurrera trendmässigt har försämrats.

Volymen importerade insatsvaror har t. ex. ökat, vilket belastar vår handelsbalans i och med att vårt nettoexportvärde minskar. Detta är en utveckling som påverkar alla delar av vår ekonomi och vår industri negativt. Paul Jansson berörde detta problem tidigare i dag. De växande underskotten i råvaruhandeln har inte kunnat balanseras av tillräckligt stora överskott i handeln med bearbetade varor. Sverige har därmed kommit att ackumulera skuld gentemot utlandet i snabbare takt än flertalet jämförbara länder.

En förbättring av industrins konkurrenskraft – i utlandet såväl som på hemmamarknaden – är från flera utgångspunkter ytterst angelägen.

Vi måste göra allt för att ta tillbaka de andelar vi förlorat till utlandet vad gäller sysselsättning hos underleverantörer. I en motion som väckts under den allmänna motionstiden har vi från moderat håll tagit upp dessa problem.

Vi begär i motionen att förhållandena skall analyseras noga och att aktiva åtgärder skall initieras.

Skall den svenska ekonomin utvecklas mot balans och framtida tillväxt måste, som Johan Olsson nyss påpekade, vår industriella sektor byggas ut kraftigt. Industriell expansion kräver emellertid såväl stor återhållsamhet vad gäller offentlig och privat konsumtion som en kraftig omfördelning i fråga om investeringar och sysselsättning mellan offentlig sektor och industri.

Det kommer att krävas ytterligare mekaniseringar inom industrin, och för detta erfordras mycket pengar. För att få disponera erforderligt kapital krävs resultat, vilket bl. a. måste synas i en bättre produktivitet. En företagsledare inom verkstadsindustrin säger: "Fabrikens produktivitetstal skulle 1980 ha varit 2,5 enheter per närvarande anställd och dag. När året var slut hade man nått siffran 2,2 i stället för 2,5." Samma problem lider tyvärr hela svenska industrin utav.

En av orsakerna är den höga frånvaron, som gör att det blir allt svårare att effektivt planera de resurser som man förfogar över. Sverige har den kortaste arbetstiden i Europa. Utöver vanlig sjukdom finns det 18 andra giltiga orsaker – dvs. lagstadgade och avtalade anledningar – till att vistas på annan plats än på arbetet.

Alltför vanligt är också att man i skolan studerar de ämnen där det inte finns några arbeten. Även folk med praktisk läggning skall studera teori för kontor, då detta anses finare. Detta måste vi få slut på. Det gäller att höja yrkesarbetets status.

Yrkesskolor som förbereder för verkstadstekniska arbeten står ofta halvtomma. Industrierbetet måste göras mer attraktivt. Den svenska levnadsstandarden kommer att sjunka om inte jobben i industrin blir mer eftertraktade. Industrin har behov av praktiska tekniker för att sköta alltmer komplicerade anläggningar.

En annan orsak till industrins svårigheter är den stela arbetsmarknaden, som gör det svårt för många industriföretag att rekrytera, medan arbetslöshet råder på andra orter. Platschefen på Electrolux i Mariestad, disponent Rune Årblad, kommenterar:

"Hade vi och våra leverantörer haft personal skulle vi ha kunnat producera och sälja på export ca 50 000 frysskåp ytterligare under 1980. Förlorad försäljning är förlorad då man givetvis köper av någon annan när vi inte kan leverera." Det här bör vara något för Paul Jansson att fundera på.

Många svenska företag som går bra lider av den statliga subventionspolitiken till fallfärdiga företag, som på det sättet behåller sin personal alldeles för länge och orsakar brist för de företag som behöver nyanställa. Detta är en för svenska folket helt misslyckad och dyrköpt välfärdspolitik, som vi icke har råd med.

Företag måste tillåtas gå i konkurs. Industripolitiken skall koncentreras på att stötta tillväxtindustrier. En nödvändig strukturomvandling måste ha sin gång. Verksamheter utan framtidsutsikter skall inte hållas uppe med konstlade medel, som exempelvis anställningsgarantin till varven har

inneburit. Det är ett allvarligt resursslöseri som inte kan accepteras – än mindre med våra knappa marginaler på exportsidan.

Den bristande förståelsen för industrins betydelse återspeglas även i inställningen till industriellt arbete. En expanderande industri måste ha tillgång till yrkeskunnig arbetskraft på alla nivåer inom företagen. Sverige är starkt beroende av att de industriella yrkena på nytt blir attraktiva och i den allmänna opinionen får ett värde som bättre motsvarar deras betydelse. De senaste årtiondenas opinionsbildning har ensidigt inriktats mot industriarbetets avigsidor. Ett återupprättande av industrins och industriarbetets status är mycket angeläget. Skall Sverige klara samhällsekonomin, måste industrin ha tillgång till yrkeskunnig arbetskraft på alla nivåer inom företagen. Anledningen till detta förhållande är att ungdomar i mindre utsträckning än tidigare velat söka sig till industriarbete.

De arbetslösa ungdomarna är givetvis en viktig rekryteringsgrupp. Det är angeläget att dessa erbjuds utbildning eller yrkesintroduktion av varierande längd för att utbildas inom områden där det finns sysselsättning. För att nå detta mål bör samhället inte medverka till att skapa konstlad sysselsättning genom exempelvis beredskapsarbeten eller genom att bygga ut den offentliga sektorn enbart av sysselsättningsskäl.

Den inriktning mot ett större inslag av företagsförlagd utbildning i stället för beredskapsarbeten – som riksdagen fattat beslut om i anledning av den s. k. ungdomspropositionen – måste följas upp genom lokala initiativ i kommuner och enskilda företag.

Kraftfulla åtgärder måste avsättas för att stärka industrins rekrytering av arbetskraft. Arbetslös ungdom skall utbildas för branscher och yrken där det finns sysselsättning. Inom flera industribranscher är bristen på utbildad arbetskraft ett ständigt aktuellt problem. Inom den för vårt land så viktiga livsmedelsbranschen är det synnerligen besvärligt att rekrytera även i en lågkonjunktur. En svag och otillräcklig ungdomsrekrytering har bidragit till att accentuera bristen på utbildad arbetskraft liksom en ogynnsam åldersfördelning inom vissa arbetstagarkategorier.

Erfarenheten av de följdproblem som uppstår vid tider av ungdomsarbetslöshet visar hur väsentligt det är att uppmärksamma de ungas yrkesintroduktion. Dessutom är ungdomarna en viktig rekryteringsgrupp. Kravet på att ungdomarna skall slussas in i branscher som kan ge varaktig sysselsättning och personlig utveckling framstår som en av våra mest angelägna samhällsutvecklingsfrågor.

I några motioner som nyss väckts under den allmänna motionstiden har vi från moderat håll utvecklat dessa synpunkter ytterligare. Vi har där pläderat för ett samlat åtgärdsprogram för att förbättra industrins möjligheter att rekrytera och utbilda ungdomar.

Vi har goda förhoppningar om att fortsatta åtgärder i denna riktning är att vänta i den kommande sysselsättningspropositionen, som regeringen kommer att avlåta till riksdagen i nästa månad.

1970-talets Västlandsverige undvek sorgfälligt att ställa krav på individen. I stället skulle alla individer ställa krav på samhället. På så sätt lyftes ansvaret

mer och mer från den enskilde över till politikerna, som aningslöst men beredvilligt åtog sig förmynderskapet.

Resultatet av denna fortgående process har vi sett i den sjunkande arbetsmoralen, dåligt utnyttjad arbetstid, dålig ordning etc. Några företag har dess bättre nu kunnat utnyttja MBL-instrumentet för att tillsammans med sina personalorganisationer på bred front gå ut för att få förbättringar till stånd. Vi får hoppas att detta lyckas och att fler följer efter.

Man har i vårt land på många håll helt glömt bort att det är genom flit och skicklighet hos våra förfäder som vi har fått möjlighet att leva så bra som vi trots allt gör i Sverige i dag. Genom att slå av på takten, bli ointresserade, förvaltar vi detta arv mycket dåligt.

Jag har väldigt svårt att förstå varför representanter för fackliga organisationer, mest ombudsmän, pratar om att prestationskrav och krav på duglighet inte skall räknas vid lönesättning. Fortsätter vi med detta, blir följden att vi blir ytterligare utslagna på exportmarknaden.

Tryggheten finns i de företag som kan ge goda resultat, som kan sälja sina produkter såväl inom landet som på export och som har ekonomiska resurser att göra nyinvesteringar och satsa på utveckling och förnyelse.

Det måste skapas förståelse för näringslivets funktion och villkor i vårt land. Det är ändå till sist näringslivet som kan bära upp och försörja den offentliga sektorn. Med ett konkurrenskraftigt näringsliv får vi bättre förutsättningar att kunna återställa balans i svensk ekonomi.

Den viktigaste frågan för att återställa näringslivets framtidstro är att åstadkomma ett rimligt skattesystem. Marginalskatterna skall sänkas – och det rejält.

Det måste löna sig att arbeta, spara, starta och driva företag i vårt land. Vi måste få en genomgripande översyn av arbetsmarknadslagstiftningen så att vi också kan förbättra näringslivets produktivitet.

Det kan inte vara rimligt att det land som gör anspråk på att hålla Europas högsta levnadsstandard skall ha den i särklass kortaste arbetstiden.

Vi säger av den gren vi själva sitter på i vårt land, om vi fortsätter att konsumera mer resurser än vi producerar.

Mot den bakgrund som jag här har redovisat är det utomordentligt tillfredsställande att ta del av regeringens signaler i den aviserade nya sparplanen. En rad åtgärder förbereds nu för att förbättra vårt lands internationella konkurrenskraft liksom insatser som syftar till att förbättra produktiviteten inom näringslivet.

På motsvarande sätt kan vi notera hur samma ansvarskänsla sätter sin prägel på den gemensamma kommentar som LO och SAF gjorde i anslutning till den nyss träffade avtalsuppgörelsen. Även om både statsministern och ekonomiministern har citerat detta uttalande tidigare i debatten finner jag det så värdefullt att det bör återges ännu en gång: Balansen i Sveriges ekonomi måste snarast återställas. Härför krävs kraftfulla åtgärder som måste präglas av framtidstro och realism.

Gemensamt slår parterna fast att vårt välstånd vilar på det dagliga arbetet och inte skapas av lånefinansierade bidrag och subventioner. Arbetets värde

måste erkännas, lönsamheten förstärkas och sysselsättningstillfällena inom näringslivet återvinnas.

Det yttersta ansvaret, skriver parterna, för att nödvändiga åtgärder vidtas vilar på regering och riksdag men också på kommunernas beslutande församlingar.

När man noterar denna insikt hos LO och SAF, frågar man sig när motsvarande insikter skall komma oppositionen här i kammaren till del. Med hänsyn till vad vi hittills fått höra förefaller det som om vi får vänta länge på ett motsvarande ansvarstagande.

Alla dessa faktorer som jag har berört i mitt anförande kommer att påverka vår framtid. Avgörande blir hur vi alla gemensamt kommer att lösa våra problem. Vi måste sluta med det politiska käbblet och se verkligheten som den faktiskt ser ut. Den är inte alls så hopplös som många i dag vill göra gällande – inte minst oppositionspolitiker. Men vi måste börja tänka om. Att vi har tagit ut några procents produktivitetstäckning i förskott är inte hela världen, om vi vidtar de rätta åtgärderna för att ställa allt till rätta och slutar att prata bort den höga standard vi trots allt ännu har jämfört med världen i övrigt. Jag är övertygad om att alla vill ställa upp och hjälpa till bara de vet varför kraven måste ställas. Vi politiker har en given skyldighet att sätta oss in i den verklighet som de facto råder ute i dagens arbetsliv och låta informationen gå vidare.

Vi har en viktig informationsuppgift, nämligen att öka allmänhetens insikt om näringslivets betydelse och funktion. Samhället måste skapa ett näringsvänligt klimat som främjar arbetsamhet och företagsamhet – kort sagt ett samhälle där det mer än i dag lönar sig att arbeta, att spara och att starta och driva företag. Då kommer, fru talman, även ungdomen att satsa sin framtid på produktiva uppgifter inom vår industri.

Anf. 56 YNGVE NYQUIST (s):

Fru talman! De svenska stålverken har numera svårt att hävda sig med sina produkter både i Sverige och utomlands. Under de första tio månaderna 1980 sjönk de svenska handelsstålverkens export med 6 % och de svenska specialstålverkens export med 2,5 %. Den svenska råstålproduktionen sjönk under året med 10 % till 4,2 miljoner ton, dvs. 30 % under 1974 års nivå.

”Svensk stålindustri har två stora problem: att det är en stålindustri och att den är svensk”, sade enligt pressen Järnverksförningens ordförande Folke Bengtsson på föreningens årsmöte under Hindersmässan i Örebro helt nyligen. Detta uttalande andas en djup pessimism.

Jag tror att den här problematiken bottenar i något helt annat än marginalsatser och kort arbetstid, som Sten Svensson sade från denna talarstol för en stund sedan. Den svenske industriarbetarens produktivitet ligger fortfarande i topp jämfört med andra länders.

Stålindustrin i Sverige har det alltså bekymmersamt. Det produceras mindre och importeras mera. För regeringen tycks det här vara en så besvärlig fråga att man helst inte vill bidra med några förslag till lösningar. Vi

får väl tillfälle att diskutera det här senare i vår, men man kan inte undgå att nämna problemen när man lever och verkar i ett ställän.

En klar konjunkturavmattning har konstaterats för järn- och stålindustrin i Dalarna. Den minskade efterfrågan på järn- och stålprodukter i förening med den pågående avvecklingen av den malmbaserade metallurgin vid SSAB Domnarvet kommer att innebära påfrestningar för länets arbetsmarknad. Varsel om korttidsvecka för ett stort antal järnbruksarbetare har lämnats från ett järnverk. Varsel har bytts mot utbildning vid två andra järnverk. Vi ser just nu ingen ljusning för den näringen.

Tidigare har byggnadsverksamheten varit ett hyggligt avsnitt i vårt näringsliv. Nu sjunker det katastrofalt på den kanten med alla följdverkningar som det får.

Byggnadsarbetarnas Kassa 36 omfattande Dalarna redovisar 14,9 % arbetslösa. Det skall jämföras med genomsnittet i landet som är 12 %. Därmed ligger vi tvåa i hela landet efter Norrbotten.

Arbetsmarknadsläget inom byggsektorn har genomgått en klar försämring. Nedgången i byggkonjunkturen har inträffat tidigare än väntat. Hösten 1980 har ett stort antal byggen färdigställts. Ersättningsobjekt i tillräcklig omfattning har inte funnits som kunnat överta den friställda arbetskraften.

Under den kommande prognosperioden minskar efterfrågan på byggarbetskraft. Arbetslösheten under första kvartalet beräknas uppgå till mellan 700 och 800 man beträffande de egentliga byggnadsarbetarna. Situationen förbättras något under våren och sommaren. Sysselsättningsläget inom byggsektorn kommande höst och vinter är självfallet svårt att förutspå. En fortsatt lågkonjunktur och en åtstramad samhällsekonomi över lag gör emellertid att länsarbetsnämnden enligt uppgift känner stor oro inför sysselsättningen vintern 1980-1982.

Räntehöjningen försvårar också bostadsbyggandet. Vi kan tänka oss 2 % på ett kreditiv på låt oss säga 450 000 kr., som är en ganska vanlig byggnadskostnad nu. Det är då fråga om 9 000 kr., som ofta får bäras under ett år, innan kreditivet kan lyftas av.

Rörligheten på byggnadsmarknaden, liksom på andra arbetsmarknader, stimuleras inte genom det sparförslag som regeringen nyligen presenterat.

I vårt län har landstinget allvarligt sökt att bidra till en utjämning på byggarbetsmarknaden. Det blir emellertid omöjligt i fortsättningen med den regeringspolitik som förs.

Effekten av det tredje steget av skatteutjämningsbidraget har vi räknat med i landstingets plan för 1981-1985. Nettoeffekten av de besparingar som man har signalerat blir följande. Vi kommer att förlora i bolagsskatt 10 milj. kr., genom grundavdragets ändrade konstruktion 20 milj. kr. och på skolsidan 1 milj. kr. Tillsammans blir det 31 milj. kr., och det klarar man inte utan vidare.

Under förmiddagen stod statsministern i denna kammare och sade apropå sjukvården att det kunde bli aktuellt att arbeta under, som han uttryckte det, nya och okonventionella former – vad nu det kan innebära. Tänker

regeringen tvinga landstingen till nedrustning av vårdresurserna? frågar man sig oroligt. Det kan naturligtvis vara så att man syftar till en privatisering av sjukvården. Det innebär att det som vi från socialdemokratiskt håll har kämpat för under många år, nämligen vårdsolidariteten, kommer i fara.

Vår länsarbetsnämnd, i Kopparbergs län, angav i redogörelsen för arbetsmarknadsutsikterna inför hösten 1980 att klara indikatorer fanns som visade att arbetsmarknaden i länet successivt skulle försämrats. Ökningen av antalet varsel, statistik och övriga rapporter från arbetsförmedlingarna i länet bekräftar detta. Inom vissa näringsgrenar har problemen kommit tidigare än väntat.

Arbetslösheten har under hösten ökat, och antalet nyanmälda och kvarstående lediga platser har minskat. De arbetsmarknadspolitiska insatserna i form av beredskapsarbete och arbetsmarknadsutbildning har trots detta varit av betydligt mindre omfattning än under motsvarande tid för ett år sedan.

I slutet av november 1980 var totalt 4 284 personer anmälda som arbetslösa vid länets arbetsförmedlingar. Jämfört med oktober 1980 är detta en ökning med 340 personer. I november 1979 var 3 694 anmälda som arbetslösa i länet. Antalet arbetslösa kassamedlemmar har ökat med nära 500 i jämförelse med motsvarande månad förra året.

Under november 1980 nyanmälades 1 167 lediga platser till länets arbetsförmedlingar, vilket i stort sett är detsamma som föregående månad. Antalet nyanmälda platser i november 1979 var 1 482. Vid månadens slut kvarstod 200 färre lediga platser än för motsvarande månad för ett år sedan. Antalet lediga platser inom tillverkningsindustrin har nära nog halverats i jämförelse med samma månad föregående år.

Totalt har under 1980 inkommit 86 varsel, som berört sammanlagt 3 600 personer. Av dessa har 134 personer fått sina varsel återkallade.

En markant ökning av varsselfrekvensen har skett under de senaste månaderna. Under sista kvartalet 1980 har 30 varsel inlämnats, varav drygt hälften kommit från företag inom träindustri, byggnadsverksamhet och måleribranschen. Anmärkningsvärt i detta sammanhang är det betydligt försämrade läget i just måleribranschen.

I detta läge, fru talman, har vi socialdemokratiska riksdagsmän från Kopparbergs län under allmänna motionstiden motionerat om ändringar av såväl stödområdesindelning som transportstödsområden.

Vi tycker verkligen att vi har skäl att begära sådana ändringar!

Nu har löntagarna ställt upp och i lönerörelsen tagit sin del av ansvaret i en besvärlig situation. Kommer regeringen att ta det ansvar som arbetsmarknadens parter vädjar om? Vad skall regeringen göra för att stimulera sysselsättningen i t. ex. mitt hemlän? Har vi någonting positivt att förvänta? Det är tyvärr brist på politiska åtgärder, åtminstone om man menar meningsfulla åtgärder, i det här landet. Kommer det att fortsätta i samma hjulspår? Det frågar man sig oroligt.

Anf. 57 STEN SVENSSON (m) replik:

Fru talman! Jag tyckte verkligen att Yngve Nyquist ganska nonchalant viftade bort allvaret i mitt påpekande om att den korta arbetstiden innebär ett mycket dåligt utnyttjande av de resurser som står till buds. Och för att understryka vad jag åsyftar skall jag ta ett konkret exempel. Det är hämtat från trähusfabriken Modulent i Hässleholm, som har 260 kollektivanställda. I en tidningsartikel berättar personalchefen Harald Thorén att han vid utgången av 1980 kunde räkna ut att 300 mandagar hade fallit bort ur produktionen under året för alla de ledigheter som finns – till skada för bolaget och på skattebetalarnas bekostnad. Han säger bl. a.:

”Individuellt rekord slog en 24-årig snickare. Han anmälde sig till praktiskt taget allt i kursväg som hans fack, Träindustriarbetareförbundet, hade lyckats hitta på – 15 olika ämnen – och kom på det viset ensam upp i 256 ledighetstimmar, fördelade på 34 arbetsdagar.”

Det var ett exempel bland många ur den verklighet som råder i dag, och det visar att det verkligen finns ett behov av att vi fullföljer det som regeringen har initierat och gör en översyn av det materiella innehållet i de här lagarna i syfte att försöka begränsa det totala ledighetsuttaget. Därigenom bör vi kunna få ett bättre utnyttjande totalt av arbetstiden och av de resurser vi har i form av maskiner, lokaler och annat på ett bättre sätt. På så vis kan vi stärka vårt lands konkurrenskraft gentemot omvärlden.

Anf. 58 YNGVE NYQUIST (s) replik:

Fru talman! Det är betecknande att när Sten Svensson tar ett exempel, då plockar han fram en trähusfabrik i södra Sverige. Om jag minns rätt är det här en av landets mest mekaniserade och automatiserade trähusfabriker. Det kan naturligtvis vara på det sättet, herr Svensson, att den personal man har inte trivs med sina arbetsuppgifter och inte orkar med i en hårt mekaniserad industri – att människor av vantrivsel söker sig till olika kurser för att få ett avbrott i en monoton arbetsmiljö, som de har hamnat i.

Jag tycker det vore mödan värt för Sten Svensson och andra moderater att titta litet på människornas arbetsmiljöer innan man spelar upp sådana här historier för riksdagen.

Anf. 59 STEN SVENSSON (m) replik:

Fru talman! Jag är inte ensam, jag kan hänvisa till en lång rad inlägg under den här debatten. Jag skall ta ytterligare ett exempel. Samma synpunkter har framförts av Göran Johansson, som är ordförande i SKF:s verkstadsklubb, vid ett möte för Metalls socialdemokratiska förening i Göteborg. Han blev intervjuad av lokalradion och sade bl. a. följande:

”Gömmer man sig för länge i busken växer bara problemen och blir mycket svåra att angripa.” Vilka reformer Göran Johansson vill lägga på is preciserade han inte i intervjun för lokalradion, men han sade att om ”man sätter sig ner och tittar på en del reformer som har med ledighet att göra så finns det säkert möjligheter utan att det alltför drastiskt påverkar individerna.

Dem som man måste värna om är de människor som står och gör ett arbete och sliter varje dag! Jag tror att solidariteten kräver att de inte bara ska betala för andras förmåner.”

Man börjar reagera även i djupa leden inom de grenar av arbetarrörelsen som Yngve Nyquist företräder. Jag tror man skall lyssna noga till vad de har att säga. Vi skall försöka ställa allt till rätta. Onekligen har vi i vårt land den lägsta arbetstiden i Europa. Varför skall vi, som gör anspråk på att ha den högsta levnadsstandarden, redovisa den lägsta arbetstiden? Det är en ekvation som inte går ihop. Det borde Yngve Nyquist verkligen ta fasta på och försöka att analysera orsakerna till.

Anf. 60 YNGVE NYQUIST (s) replik:

Fru talman! Jag tror att de svenska industriarbetarna har problematiken klar för sig. De är vana vid ett högt tempo ute på arbetsplatserna. Men när detta drivs hårdare och hårdare med automation och tidsstudier får man naturligtvis ta konsekvenserna och korta ned arbetstiden om människorna över huvud taget skall orka med tempot. Den problematiken vore någonting för den föregående talaren att överväga.

Anf. 61 KARIN AHRLAND (fp):

Fru talman! Man brukar säga att krig är för allvarligt för att skötas av generaler. Som en lätt travesti på den sanningen skulle jag vilja påstå att ett lands ekonomi är en för allvarlig fråga för att skötas enbart av partiledare, finansutskottsledamöter eller manliga företrädare för arbetsmarknadens parter. Det är därför jag försöker lägga mig i debatten, och jag tänker tala om en investering som skulle löna sig för stat, kommun och enskilda medborgare.

Det har talats oavbrutet om nödvändigheten att spara i Sverige den senaste tiden. Visst är det nödvändigt att dra ned på utgiftssidan i budgeten. Men det är inte detsamma som att spara. Att spara är enligt normalt svenskt språkbruk detsamma som att öka sina tillgångar vare sig man sätter pengar på bank, köper aktier eller i värsta fall diamanter och lägger i bankfacket. En första förutsättning är då att man har något över av sina inkomster sedan man betalat de nödvändiga utgifterna. I dag täcker inte statens inkomster utgifterna, och därför är det rätt att granska varje utgift så att man inte slösar. Men även ett barn i grundskolan kan upptäcka att även om vi tar bort alla utgifter för varje partis heligaste ko, alltifrån försvar och folkpensioner till u-hjälp – vilket *alla* inser att *ingen* vill – blir resultatet ändå inte ens plus minus noll. Därmed borde åtminstone varje vuxen människa kunna inse att det är inkomstsidan vi måste ägna merparten av debatten åt. Låt oss gärna granska utgiftssidan och i varje parti vara öppna för att offra något i våra heligaste frågor. Men den debatten får inte ta över debatten om hur vi skall få inkomster igen.

Dessutom måste man faktiskt även om man granskar utgiftssidan ha inkomstsidan i tankarna. Man måste fråga sig: Vilka utgifter kan i sinom tid ge inkomster? Är det något vi absolut inte bör dra in på, och i så fall varför?

Det är naturligtvis sådant som i framtiden ger utdelning på inkomstsidan. Vilka resurser har vi då som kan ge utdelning på inkomstsidan? Jo, vi har tillgångar i naturen, hos industrin och hos människorna. Nu gäller det att se till att alla bidrar till inkomstsidan. Vi har i Sverige inga naturtillgångar i form av diamanter för bankfack, men det skall vi inte sörja över, för något mindre produktivt kapital finns knappast. Men vi har andra mineraler som, rätt utnyttjade, kan tjäna produktionen och därmed allas välfärd. Vi har faktiskt också en väl utvecklad industri, som kan producera mycket mer än i dag – och måste göra det, om vi skall få några inkomster. Men då måste industrin bli internationellt konkurrenskraftig. Personligen beklagar jag att regeringspartierna inte kunde enas om att ta bort bolagsskatten. Det hade till en relativt liten kostnad varit just en sådan morot som hade kunnat få fler företagsamma människor i det här landet villiga att arbeta litet mer för produktionen. Men det får jag återkomma till en annan gång.

Jag skall gå över till människorna. Det tycks då vara nödvändigt att påminna om att varken naturtillgångar eller maskiner, hur mycket taxerat kapital de än står för, ensamma kan ge oss de inkomster som behövs. Människor måste vara inblandade.

När vi nu måste dra in på samhällets utgifter och alla letar efter utgiftsposter att stryka bort, visar det sig på nytt hur konservativt i ordets verkligt objektiva mening en del tänker. Fantasilöst är ett mera värdeladdat uttryck, men jag skall gärna stå för det. Man går igenom listan på offentliga utgifter och tror att Åmanlagarnas bud "sist in, först ut" gäller även för de offentliga utgifterna. Man finner då att det är kostnaderna för pappaledigheten och barnomsorgen som man kan spara på. Men, fru talman, jag vill upprepa det igen: mindre pengar till barnomsorgen är inte detsamma som att spara. Det är att minska på vissa utgifter, men också på inkomster. Det värsta är att det faktiskt också betyder minskade investeringar för framtiden. Och det är allvarligt i dagens läge.

Jag skall be att få räkna högt. I vulgärpropagandan heter det i dag att en daghemsplats kostar 40 000 kr. Siffran kan i sig diskuteras, men låt oss acceptera den. Men s. k. vanlig svensk hederlighet borde ändå kunna kräva av oss att vi räknade vidare. De 40 000 kr. är samhällets utgifter för en dagisplats, men mittemot dessa på andra sidan strecket i kassaboken står inkomsterna – och dem talar vissa personer aldrig eller mycket litet om. Jag tycker att vi i ärlighetens namn skall tala om inkomsterna också. De är nämligen av flera slag. För det första: Inga daghemsplatser är gratis för föräldrarna. Alla betalar avgifter. De varierar från några tusen kronor till 20 000 kr. per år, men alla betalar. För det andra får både stat och kommun ökade skatteintäkter om båda föräldrarna förvärvsarbetar. Skatteintäkterna varierar också, men man kan mycket väl påstå att det åtminstone är frågan om skatten för en inkomst på 50 000 i snitt, vilket sålunda är ungefär 20 000 kr. per år.

Därmed kanske vi kan börja ta död på talet om att en daghemsplats kostar samhället 40 000 kr. om året. Nu räcker inte det. I den här operationen är det

nödvändigt att se till hela samhällsekonomin och vårt sociala bidragssystem. Då skall man finna att stat och kommun i allmänhet minskar sina utgifter till bostadsbidrag och socialhjälp om båda föräldrarna arbetar. De summorna är inte så stora, men de är inte heller så små att de kan nonchaleras. Ett par ytterligare samhällsekonomiska faktorer på intäktssidan är viktiga att nämna. En är mycket tråkig att nämna, men någon gång måste det sägas: det finns uppenbarligen många ickekommunala dagmammor i det här landet som inte skattar för sin inkomst. Genom bristen på kommunal tillsyn har det uppstått en fullt begriplig privat företagsamhet på det här området. Men på grund av marginalskatter och andra marginaeffekter tycks en icke föräktlig del av denna företagsamhet vara helt undandragen beskattning! Det är nämligen bara 23 % av kvinnor med barn under sju år som har tillgång till kommunal barnomsorg, och 40 % svarar ensamma för barntillsynen. Vad gör de andra? Den frågan måste man ställa.

Viktigare att nämna är en annan sida. Om en kvinna – för det är ju i verkligheten så – tvingas stanna hemma från förvärvsarbete under t. ex. fem år på grund av brist på daghem medför det långsiktiga produktionsförluster för samhället, och där är det fråga om höga tal. Jämställdhetskommittén visade i sitt betänkande Kvinnors arbete förra året att samhällets produktionsminskning på grund av att grundskoleutbildade kvinnliga tjänstemän – dvs. relativt låglönade kvinnor – måste ägna sig åt hemarbete i fem år är totalt 290 000 kr. resp. 232 000 kr., beroende på kvinnornas ålder vid hemarbetets början. Det var 1979 års siffror, som alltså på grund av inflationen bör höjas innan de jämförs med 5 x 40 000 kr./år i 1980 års siffror. Kan vi nu sluta med det bedrägliga talet om 40 000 kr. i kostnader per daghemsplats? Jag hoppas det. Dessutom är det just produktion vi behöver i det här landet för att få upp siffrorna.

Om jag för ett ögonblick får återgå till vikten av att öka produktionen och stimulera eller underlätta för industrin, vill jag bara påminna om att det både i finansplanen och i budgetpropositionen sägs ifrån att det krävs ökad rörlighet på arbetsmarknaden. Det är troligen riktigt, men då måste samhället underlätta rörligheten. Det räcker inte med uttalanden – det behövs gärningar också. En av många är att se till att det finns kommunal barnomsorg överallt.

Till sist, fru talman, för att ingen skall missförstå mig: Jag tycker att ökningen av utgifterna för daghemsplatserna har varit oroväckande snabb. Jag tror det går att pruta på utgifterna för varje enskild plats när vi är tvingade, och jag är villig att diskutera hur. Jag tror också att vi måste ha olika typer av kommunal barnomsorg. Men jag har med det här inlägget velat förklara, att om vi skall ta oss ur den ekonomiska krisen, om vi skall kunna lämna över till våra barn ett Sverige där utvecklingen gått framåt för allas bästa, då måste vi göra våra naturtillgångar räntabla, skapa ett industriklimat som gör både arbete och kapital lönsamt och ge alla som vill möjlighet att arbeta för sina barns framtid. Jag tror att alla vill. Många kan inte därför att samhället ännu inte löst barntillsynsfrågan. Den offensiva satsningen på de resurser som finns hos kvinnorna och morgondagens medborgare måste vi ta

vara på. Man sparar inte genom att minska antalet barnomsorgsplatser – man gör däremot lönsamma investeringar om man ökar antalet.

Anf. 62 MARGOT WALLSTRÖM (s):

Fru talman! "Passa Er!", stod det i stora bokstäver sprayat med målarfärg på en husvägg. "Uppskruvade snackdockor" kallades politikerna i en tidningsinsändare häromdagen. Insändaren var undertecknad med Punkare-anarkist. Och jag kom faktiskt att tänka på de bilder som visats i TV från de nya s. k. ungdomsrevolterna i Västberlin och Schweiz de senaste dagarna. De revolterna har inga renodlade politiska grunder eller politiska syften. Många av de deltagande ungdomarna är sådana som har protesterat genom att färga håret grönt eller att sticka säkerhetsnålar genom kinderna. De här ungdomarna väjer inte för våld utan ser det som en nödvändighet, och resultatet blir våldsamma, meningslösa sammandrabbningar mellan samhälle – i det här fallet lika med polis – och ungdomar.

Men det är väl att överdriva om man påstår att något liknande skulle kunna hända i Sverige? Kanske det, men så politiker jag är tycker jag att det finns för många "politiska snackdockor". Jag tror också att vi måste passa oss. Samtidigt som regeringen har talat om ungdomsproposition, ungdomsgaranti, yrkesintroduktion m. m. har nämligen följande hänt:

1. Ungdomsarbetslösheten har förvärrats.

2. Bostadsbristen bland de unga har ökat.

3. Det håller på att utvecklas ett ungdomens A- och B-lag i utbildning och arbetsliv. Det låter hemskt, men A-laget i det här fallet är de ungdomar som klarar sig bra i grundskolan, som fortsätter till gymnasieskolan och får en plats där. Kanske går de vidare till högskoleutbildning och får sedan en plats i arbetslivet.

B-laget är de ungdomar som har det jobbigt i grundskolan, som kanske får anpassad studiegång, som är skoltrötta och helst vill jobba – men vilken 16-åring kan få ett jobb i dag? Det är vidare de ungdomar som hamnar i någon form av projekt eller SA-kurs eller vad man nu kallar de speciella åtgärder som samhället sätter in.

4. Det kommersiella trycket på unga människor blir allt hårdare. Pryn- och modehysterin växer. Det är jobbigt att vara ung och stå emot det här kommersiella trycket.

5. Politikerförakt och ödestro verkar breda ut sig bland dagens unga. Det går åt fanders! Vi struntar i det!, hör man många säga.

De arbetslösa ungdomarna försöker ändå själva göra sig hörda, t. ex. genom uppvaktningar och brev till ansvariga politiker och andra. Lyssna t. ex. till vad 75 elever vid Nobelgymnasiets ungdomsprojekt i Karlstad skriver i ett brev adresserat till berörda parter i samhället:

"Vi vill:

att fler lärlingsutbildningar och kortare utbildningar som är mer direkt yrkesförberedande skapas,

att vi får yrkesintroduktioner som *verkligen* leder till ett jobb efteråt,
att ha kvar rätten till beredskapsjobb.

Nr 72

Onsdagen den
4 februari 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

att kommunerna gör en inventering för att skapa helt nya jobb. Vi behövs säkert på en massa ställen i samhället bl. a. skulle vi kunna hjälpa till att bryta de gamlas isolering, hjälpa till med barnomsorgen,

att vi som vill satsa på en utbildning efter grundskolan inte skall stängas ute p g a att vi var skoltrötta och inte orkade kämpa för våra betyg. Ge oss en chans. de flesta av oss har en helt annan ork när vi väl har slutat grundskolan.

att arbetslivet skall sluta att *enbart* se på våra betyg när vi söker jobb. Betygen säger nästan ingenting om oss som människor.

att vi får en grundskola som känns lite mer meningsfull och att vi får kunskaper som vi har verklig nytta av i det praktiska livet t. ex. hur man söker jobb, vad som gäller ute på arbetsmarknaden. hur man tar kontakt med olika myndigheter m. m.,

att gymnasieskolan blir intressant för alla samt öppen för alla som vill in.

att det vi sysslar med på SA-kursen kommer in redan i skolan. 8:an o 9:an” – SA betyder alltså studievägar och arbetsliv –,

”att facket bryr sig om oss lite mer än idag. även om vi inte har arbete idag så får vi det så småningom (hoppas vi).

att något *rejält* görs för att motverka ungdomsarbetslösheten, vi vill inte vara några ’försökskaniner’ samt

att alla skall ha rätten till ett arbete. Alla behövs i samhället, ingen skall behöva känna sig överflödig och utanför.”

Detta säger en hel del.

Det känns på samma gång både ansvarsfullt och maktlöst att gå upp i en allmänpolitisk debatt i riksdagen och tala om Värmland. Det känns ansvarsfullt, därför att så många värmlänningar går arbetslösa. hotas av arbetslöshet eller har det svårt på annat sätt och därför vädjar till eller kräver av oss politiker att vi skall göra någonting.

Men våra möjligheter som politiker i opposition att påverka utvecklingen är mycket begränsade. och därför får man en stark och obehaglig känsla av politisk maktlöshet. För att bryta den maktlösheten krävs några saker.

Vi måste få tillbaka en arbetarregering. Det har i debatten skällts mycket och. tycker jag. i och för sig nog för i dag på den borgerliga regeringens handlingsförklaring. men när den borgerliga regeringen till äventyrs har gjort någonting, så har detta i många fall fått negativa konsekvenser. inte minst för Värmland. Vi är, kort sagt, trötta på den högerpolitik som förs.

Vi behöver ekonomisk demokrati. som är en annan viktig förutsättning för förändring och förnyelse. Det handlar om arbetares och tjänstemäns rättmätiga krav på att få vara med och fatta även de ekonomiska besluten i arbetsliv och samhälle. När det skall sparas. då skall arbetare och tjänstemän ställa upp. men när vinster skall delas. då är de omyndigförklarade.

Det duger naturligtvis inte att bara gnälla och klaga på den borgerliga regeringen. Därför skall jag ta tillfället i akt och redogöra för de förslag som vi socialdemokrater har lagt fram här i riksdagen för att förbättra situationen i Värmland.

Vi föreslår att ett regionalt utvecklingsbolag för Värmlands län inrättas och att det anslås 10 miljoner för detta ändamål. Vi föreslår också att lokaliseringspolitiskt stöd för uppförande av industrilokaler skall utgå i hela länet under budgetåren 1981/82 och 1983/84. Dessutom föreslår vi att 10 milj. kr. anslås till arbetsmarknadsverket, att användas som regionalpolitiska avskrivningslån för att uppföra kommunala industrilokaler i Värmlands län och att länets utvecklingsfond tillförs ytterligare 10 milj. kr. som s. k. kapitallån.

Vi förordar att Torsby kommun får kvarstå i den inre zonen av det skogliga stödområdet även efter den 1 juli 1984 samt att statligt stöd till skogsvårds-åtgärder också utanför Torsby kommun utgår.

Vi vill att riksdagen beslutar inrätta ett geologikontor i Filipstad. Vi anser vidare att etableringsdelegationen måste särskilt uppmärksamma situationen i Värmland, att handelsutbytet mellan Värmland och Norge skall ökas, att försöksverksamhet med regionalt forskningsorgan skall startas i Värmland, att en forskningsstation vid rikssågverksskolan i Skoghall skall inrättas samt att ett statligt industricentrum skall förläggas till Torsby kommun.

Vi föreslår transportstöd till Vänertrafiken och till transporter på Trollhätte kanal.

Tidigareläggning av landstingskommunala projekt, som vi också föreslår, skulle inte bara innebära en hel del för sysselsättningen i länet. Det skulle också innebära att förtur kan ges åt angelägna vårdprojekt framför allt inom långvården i t. ex. Sunne, Årjäng, Arvika och Charlottenberg.

Vidare kräver vi arbetsmarknadspolitiska åtgärder av typen rådrumsarbeten, effektiviserad arbetsförmedling, förstärkt arbetsmarknadsutbildning, ökade insatser för arbetshandikappade, utbyggda beredskapsarbeten och särskilda insatser bland ungdom.

Slutligen har vi föreslagit åtgärder för att förbättra de värmländska kommunikationerna liksom utbildningen i länet.

Sammantaget blir detta en lång lista med förslag till åtgärder som vi anser att regeringen kan vidta för att vrida utvecklingen åt rätt håll.

Lägg märke till att ingen av de borgerliga ledamöterna från Värmland har funnit anledning att ta den här chansen att tala för sitt län eller att diskutera de åtgärder vi har föreslagit! Lojaliteten med regeringen är tydligen starkare än viljan att diskutera de mycket allvarliga Värmlandsproblemen, och det är bara att beklaga detta.

Årets match kallades Radio Värmlands nyårskrönika över år 1980. Den match som Värmland fick gå under 1980 blev en hård boxningsmatch. Värmland fick ta emot många smällar, några under bältet t. o. m. Bryggeriet i Torsby, nedskärningarna inom Billerud, Kockums i Filipstad, Albin Marin i Kristinehamn, Björneborg, gruvorna i Nordmark, Nyby Uddeholm i Storfors och slutligen krisen i Vänerskog höll på att slå knockout på Värmland.

Men jag och fler med mig tror ändå på en returmatch. Vi gör det därför att värmlänningarna själva inte längre vill acceptera Värmland enbart som en tummelplats för de s. k. fria marknadskrafterna utan som ett län att arbeta.

bo och leva kvar i. Därför har arbetarrörelsen bestämt sig för att ta strid för Värmland. Och kom ihåg: Man kan inte spela frihetens sånger på maktens instrument!

I detta anförande instämde Elvy Nilsson, Gunnar Olsson och Sven Aspling (alla s).

Anf. 63 BENGT WITTBOM (m):

Fru talman! Årets allmänpolitiska debatt sker mot bakgrund av ett besvärande ekonomiskt läge och en ekonomisk utveckling som på många sätt förändrat förutsättningarna för såväl enskilda människor som statlig och kommunal verksamhet.

En väsentlig och viktig del i vår politik är ansträngningarna att genom en effektiv sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitik se till att så många människor som möjligt är sysselsatta i produktivt arbete. För detta har vi under många år byggt upp instrument, som skall underlätta arbetsmarknadens grundfunktioner. År från år har de resurser som anvisats för detta ändamål vuxit i omfång.

Vår gemensamma målsättning har varit och är:

1. en väl fungerande arbetsförmedling.
2. ett väl fungerande system för arbetsmarknadsutbildning för att underlätta omställningen för enskilda människor och företag.
3. tillräcklig volym beredskapsarbeten och sysselsättningsfrämjande åtgärder för den som av olika orsaker och under olika perioder ställs utanför den reguljära arbetsmarknaden,
4. en tillräcklig geografisk och yrkesmässig rörlighet på arbetsmarknaden för att kunna nå målet att passa ihop lediga jobb med arbets sökande,
5. en ökad placering av arbetshandikappade i meningsfull sysselsättning och
6. god såväl fysisk som psykisk arbetsmiljö för våra arbetstagare.

Har vi då lyckats i våra ansträngningar? Svaret är både ja och nej – ja om det gäller målsättningarna att klara förmedling och rörlighet under 1960-talet och också ja, om vi ser till ambitionen att klara en låg öppen arbetslöshet genom omfattande sysselsättningsfrämjande åtgärder under 1970-talet. Svaret är däremot nej, om vi betraktar våra resultat i vad gäller effektiv arbetsförmedling, geografisk rörlighet på arbetsmarknaden, effektiv yrkesmässig rörlighet och effektiv arbetsmarknadsutbildning under 1970-talet. Det är just i denna bedömning som skiljelinjen tycks gå mellan moderat syn på arbetsmarknadspolitik och den syn som socialdemokratin presenterar i sin, till antalet sidor, mycket omfattande motion till årets riksmöte.

Vi moderater motsätter oss inte, vilket ofta görs gällande ofta och med stor intensitet, omfattande satsningar på en ambitiös sysselsättningspolitik, tvärtom. Men vi förbehåller oss rätten att ställa krav på resursanvändning, effektivitet och prioriteringar. Att göra dessa bedömningar kan inte överlätas till andra. Sysselsättningspolitiska ambitioner får inte ta sig uttryck i en allmän "blås-på-anda". Grundkravet är att det inom arbetsmarknads-

politiken måste finnas politisk styrning, som resulterar i effektiv resursanvändning, samhällsekonomisk anpassning och stimulans till organisations- och metodutveckling. De system som vi konstruerade under 1960- och 1970-talet måste hela tiden utvecklas och kritiskt granskas. Det är bara det som kan ge utrymme för förbättrade metoder och större effektivitet i arbetsmarknadspolitiken, till gagn för de enskilda människorna.

Vi moderater har i motioner till årets riksmöte visat på olika vägar att utveckla arbetsmarknadspolitiken och de instrument som vi använder för att realisera denna.

För det första har vi lagt fram förslag om ett starkt decentraliserat organisationsalternativ för arbetsmarknadsverket.

För det andra har vi pekat på omfattande åtgärder för att förändra och förbättra arbetet med arbetsmiljöfrågorna.

För det tredje har vi lagt fram förslag till åtgärder för att öka rörligheten på arbetsmarknaden.

För det fjärde har vi lagt fram förslag till ett bättre system för att möjliggöra för arbetshandikappade att i starkt ökad utsträckning få utrymme på den öppna arbetsmarknaden, så att vi därigenom kan påbörja en krympning av Samhällsföretag till en mer realistisk nivå.

För det femte har vi pekat på enskilda möjligheter till effektiviseringar inom arbetsmarknadsutbildningen.

Förutom de här uppräknade förslagen har vi presenterat en mängd andra förslag som berör arbetsmarknadspolitiken.

Vi slår också fast med kraft att i botten för en väl fungerande arbetsmarknadspolitik måste ligga en sund marknadsekonomi, som genom sina funktioner klarar att erbjuda de många människorna produktivt arbete i första hand, inte bara sysselsättning. Det viktigaste instrumentet i sysselsättningspolitiken är den generella ekonomiska politiken. Detta är ett samband som hela tiden måste hållas levande. Sysselsättningspolitiken får inte ses som en isolerad del i politiken.

Vad har då socialdemokraterna att erbjuda inför 1980-talet? Det var med stort intresse som vi grep oss an med att läsa den omfattande motion som socialdemokraterna väckt om sysselsättningsfrågorna inför 1980-talet. I denna borde ju socialdemokratins vägar för en effektiv och väl fungerande arbetsmarknadspolitik redovisas. Vi frågade oss vad nytt som skulle stå att finna i detta tjocka och välskrivna dokument. Besvikelsen blev stor – allt var gammal skåpmat. Där redovisas en förvånande omedvetenhet om den utveckling i synen på arbetsmarknadspolitiken och medlen för denna som sedan flera år pågått både bland politiker och vid de institutioner som har kompetens på detta område. Motionen redovisar den gamla vanliga "blås-på-mentaliteten". Pengarna ordnar allt, några nya vägar och metoder behövs inte. Plussa på över hela linjen, så sköter administratörerna resten.

I motionen finns, såvitt jag har kunnat se, inte många ord om det omfattande arbete som utförts och den mycket breda diskussion kring arbetsformer, organisation och metoder som förts under flera år inom t. ex.

arbetsmarknadsverket. De betydande problem som en bristande rörlighet på arbetsmarknaden skapar går man i motionen omkring som katten kring het gröt. Socialdemokratin, som under 1960-talet hade en realistisk syn på dessa frågor, klarar i dag inte av att ge uttryck för en klar uppfattning. Det måste, vad jag förstår, vara resultatet av den opportunistiska linje som socialdemokraterna valt att driva ända sedan 1976. Det är inte lätt att tillfredsställa både Frida Berglund och de andra socialdemokraterna från norr och de mer realistiska ståndpunkter som ändå finns inom partiet. Resultatet blir en västgöta klimax – precis vad vi kan se i motionen.

Fru talman! Det sammanfattande intrycket av den socialdemokratiska motionen ger anledning till tre frågor. Jag ser att arbetsmarknadsutskottets socialdemokratiska besättning just nu är dåligt representerad i kammaren, så jag får väl skicka frågorna via protokollet.

Den första frågan lyder: Har socialdemokratin inga synpunkter på vare sig organisation, effektivitet, metoder eller utveckling inom sysselsättningspolitiken? Har man inte tagit något intryck av den debatt som pågått och pågår?

Den andra frågan lyder: När kommer socialdemokratin att fatta mod och våga inta en realistisk ståndpunkt vad gäller synen på rörlighetsproblemen? Alla insiktsfulla bedömare, inkl. många fackliga företrädare, måste bli djupt besvikna när de läser programförkunnelsen i motionen. Det borde Frida Berglund också bli, för inte heller hon får något svar.

Den tredje frågan lyder slutligen: När kan vi se fram mot ett slut på alla onyanserade attacker på regeringens sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitik? Alla fakta sedan 1976 visar på ökade ambitioner och ökad medvetenhet om behovet av förändringar och utveckling i arbetsmarknadspolitiken.

Fru talman! Socialdemokraterna visade så sent som här i veckan ett mycket stort intresse för att så snart som möjligt ordentligt få debattera sysselsättningspolitiken inför 1980-talet på basis av sin motion. Vi trodde att man skulle ta den möjlighet som man i dag har i den allmänpolitiska debatten, men det har man inte gjort. Vi får därför skicka ytterligare en fråga via protokollet till Anna-Greta Leijon – svaret kan vi kanske få senare: Varför tog det starka intresse som redovisades för bara några dagar sedan slut så fort?

Anf. 64 OVE KARLSSON (s):

Fru talman! Årets upplaga av remissdebatten är präglad av det kärva ekonomiska läge som landet befinner sig i, och det kan vi självfallet inte bortse ifrån. Men jag anser att om vi skall komma till rätta med landets svåra ekonomiska problem, så måste det till offensiva satsningar. Det oroar mig mycket att det i många områden går alltför många människor arbetslösa – det är glesbygden, ungdomen och kvinnorna som nu råkar värst ut.

I den allmänpolitiska debatten hösten 1979 hade jag begärt ordet för att göra ett nödrop. Jag sade då: "Nu måste något hända! Malungs kommun håller på att förblöda." Läget i Malungs kommun är än allvarligare i dag, i

februari 1981. Trösten för Malung är – men det är en mycket dålig tröst – att förhållandena nu är mycket allvarliga på flera håll.

Länets samtliga glesbygdskommuner har ett ytterst allvarligt läge. Allvarligast är läget i Malungs kommun, där antalet arbetssökande ligger på 7,5 % av den arbetsföra befolkningen. Av dessa är 52 % kvinnor, och en stor del är ungdomar. Men även i Älvdalens kommun är antalet arbetssökande i förhållande till den arbetsföra befolkningen närmare 7 % och i Rättvik över 6 %. I Vansbro kommun är många varslade, och friställningar kommer. Det kommer säkerligen att medföra att statistiken även där blir ungefär densamma som i de nyss nämnda kommunerna. Det kommer säkerligen att närma sig 6 à 7 % när statistiken för januari och februari blir tillgänglig.

Arbetsmarknadssituationen i de här kommunerna kan inte hänföras till stålkrisen eller gruvkrisen, utan den är att hänföra till läget på andra områden.

En faktor är naturligtvis det minskade byggandet och det därmed successivt försämrade arbetsmarknadsläget inom byggsektorn. Det totala antalet arbetslösa byggnads- och anläggningsarbetare har under det senaste året i hela Kopparbergs län ökat med närmare 60 %. Det minskade byggandet har hårt direkt och indirekt drabbat kommuner som Malung och Vansbro, därför att fritidshusbyggandet nära nog upphört. Där kommer nu situationen säkerligen att bli än värre med det höga ränteläge som vi nu har. Om inte glesbygdskommunerna i Dalarna skall bli än glesare, så måste åtgärder sättas in som vänder utvecklingen.

En åtgärd som jag anser skulle vara möjlig att genomföra är en stimulering av byggandet, och då gärna byggandet av industrihus som när konjunkturen vänder skulle stå färdiga att ta emot industrier som vore villiga att etablera sig i kommuner som befinner sig i stödområdena 4, 5 och 6.

Statliga satsningar på kollektiva fritidsanläggningar skulle också både direkt och indirekt kunna skapa sysselsättning i flera av länets kommuner på såväl korta e som längre sikt.

Jag har också tillsammans med övriga socialdemokrater från länet motionerat om en upprustning av Västerdalsbanan till affärsbanestandard. De arbetena borde nu lämpligen kunna sättas i gång för att skapa arbetstillfällen. En upprustning av Västerdalsbanan skulle också vara till fördel när det gäller att skapa långsiktig sysselsättning i området genom att man då fick bättre kommunikationer.

Basen för industrisysselsättningen i Malungs kommun har av tradition varit skinn- och läderindustrin, men där råder svårigheter sedan några år tillbaka. Det är av största vikt att regeringen vidtar snabba och effektiva åtgärder för att genomföra de förslag som tekodelegationen i skrivelse till regeringen presenterade den 29 december förra året.

Det är av största vikt för skinnindustrin att 1978 års produktionsnivå garanteras. Detta borde inte vara svårt, eftersom den också motsvarar vad man från beredskapssynpunkt anser vara angeläget. Även övriga av delegationen framförda krav och synpunkter hoppas jag leder till omedelbara åtgärder från regeringens sida. Det bör omedelbart vidtas sådana

Nr 72

Onsdagen den
4 februari 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

åtgärder att branschen stärks i stället för försvagas.

Min förhoppning är att synpunkterna i den reservation som den moderata ledamoten Joakim Öllén avlämnade till skrivelsen inte delas av regeringen utan att hans uppfattning är hans egen och ingen annans. Han anser nämligen att inga regional- och arbetsmarknadspolitiska skäl talar för att statliga medel bör ställas till förfogande för att stödja branschen. Jag anser det omöjligt att underlåta att ta regional- och arbetsmarknadspolitiska hänsyn när man skall fatta beslut om statliga stödåtgärder för en bransch som i så hög grad är koncentrerad till ett visst område.

Det skulle också vara till fördel för sysselsättningen på både kort och lång sikt om kraftiga insatser gjordes för att öka uttaget i skogen. Från socialdemokratiskt håll har vid flera tillfällen framförts förslag till åtgärder i det avseendet.

Ett land som Sverige bör ha råd med glesbygdskommuner, och staten har skyldighet att bedriva en sådan politik att folk kan bo kvar även i glesbygden och i mindre tätorter. Men får den nuvarande politiken fortsätta, har snart ingen råd till det. Höjda drivmedelspriser och minskade reseavdrag slår hela tiden direkt mot glesbygden. Människor i glesbygden bör inte drabbas hårdast när sparpaket skall genomföras. Jag tycker att även centern skulle kunna inse att det borde vara en rättighet att bygga och bo i glesbygden.

Som avslutning vill jag, fru talman, ta upp en helt annan sak, nämligen en artikel som jag läste i årets första nummer av tidningen för synskadade i Dalarna, Talpilen. Där skrev man: "Diabetikerna i Sverige får behålla det fria insulinet. Med röstsiffrorna 165-164 gick förslaget igenom i riksdagen på fredagen. Socialdemokraterna och vpk ville inte direkt säga nej utan i stället skjuta upp beslutet sedan nya förhandlingar med landstingen genomförts. Pådrivare var riksdagsman Bertil Dahlén (fp), Falun, som hela tiden hävdade att det fria insulinet är ett måste för diabetikerna. Bakom sig har han haft Svenska diabetikerförbundet som agerat mycket skarpt i den här frågan. Frågan om fria läkemedel för en del sjukdomsgrupper skulle egentligen ha avgjorts i våras. Ytterligare fördröjning ville Bertil Dahlén inte vara med om. Han fick hela folkpartigruppen med sig och i omröstningen även de övriga borgerliga ledamöterna."

Den här verklighetsbeskrivningen är, och det vet alla här i riksdagen, av samma slag som resultatet när en viss potentat läser Bibeln. Verkligheten var ju nära nog den rakt motsatta. Från socialdemokratiskt håll var man mycket angelägen om att alla diabetiker skulle få behålla det fria insulinet, men beslutet skulle omfatta mycket mer, och därför var det angeläget att inget hände som skulle äventyra en utsatt grupp fria medicin.

När jag läste artikeln blev jag först arg, men sedan mycket ledsen, helt enkelt därför att felaktiga uppgifter på detta vis sprids till grupper av människor som själva har svårigheter att följa debatten på det sätt som vi seende människor kan göra. När det gäller nyheter som sprids till de människorna borde korrektheten vara extra angelägen. Därför hoppas jag att massmedia medverkar till att rätta till felaktiga sakuppgifter som i ett sådant här fall har fått spridning.

Fru talman! De ekonomiska problem som vårt land f. n. dras med beror naturligtvis på flera olika faktorer. En hel del av dem har redovisats i dagens debatt. Den internationella konjunkturedgången och oljepriserna spelar självfallet en stor roll. Men att Sverige har drabbats särskilt hårt beror i huvudsak på den ekonomiska politik som fördes under 1970-talets första del och som kulminerade i den stora löneexplosionen i mitten på 1970-talet. Det var den tid då de flesta drömde om ständig tillväxt och då optimismen lockade svenska folket att leva över sina tillgångar, en vana som tyvärr också fortsatt sedan dess.

Nu kommer det brutala uppvaknandet. Den senaste diskontohöjningen blev en chock för de flesta människor. Jag tror att riksbankschefen hade rätt när han kallade den "ett tryckförband för att hindra förblödning". Men han kom också med det allvarliga påpekandet att ett tryckförband inte får ligga på alltför länge, för då kan det bli kallbrand.

Räntehöjningen verkar som en servobroms – eller som en käpp i hjulet – när det gäller investeringarna. Detta i förening med kreditrestriktionerna drabbar den mindre företagsamheten särskilt hårt. För de stora, vinstgivande företagen, de som beskylls för spekulationer fast de endast sökt gardera sig inför en oviss utveckling, har räntehöjningen inte så stor betydelse, eftersom räntekostnaderna ju är avdragsgilla och de alltså i själva verket bara betalar halv ränta. För de små företagen, den strategiskt betydelsefulla delen av vårt näringsliv, som endast i undantagsfall kan redovisa vinst och där i de flesta fall företagsledaren får vara glad om det hela går ihop och man kan uppehålla sysselsättningen, slår räntekostnaderna igenom till sista öret. Man får därför hoppas att de åtgärder, som regeringen just presenterat, skall göra det möjligt att snarast sänka diskontot.

Det var den stora löneexplosionen plus stigande löneskatter som ledde till att det svenska kostnadsläget blev för högt och som gjorde att vi tappade marknadsandelar. Denna utveckling var också orsaken till en väsentlig strukturförändring inom industrin, som i hög grad påverkat bytesbalansen. Det höga svenska kostnadsläget slog ut svenska arbetskraftsintensiva småföretag som underleverantörer till den exporterande storindustrin. Det har lett till att en stor del av våra svenska exportvaror består av import, av insatsdelar, som tillverkats i länder med lägre kostnadsstegringar än våra. Detta har påpekats många gånger, både i riksdagen och på andra håll.

Den låga lönsamheten har också gjort att svensk industriproduktion upphört att växa. Jag vill erinra om att industriproduktionen 1980 var i vårt land inte större än 1975 medan OECD-länderna under samma period ökade sin produktion med 25 % i volym. Hade vår egen produktion ökat lika mycket hade vi – mätt i dagens penningvärde – tillverkat för 60 000 milj. kr. mer och haft ytterligare 35 000 anställda. De siffrorna talar sitt tydliga språk. Bland 15 industriländer har endast Canada haft en sämre utveckling.

Under den senaste femårsperioden har verkstadsindustrins kostnader för arbetskraften, dvs. löner plus sociala kostnader, ökat med 83 % mot endast 43 % i Västtyskland. Också när det gäller produktivitetens utvecklingen visar

Sverige en siffra, som är mindre än hälften av Västtysklands.

Det har varit svårt, ja ohyggligt svårt, för svenskt näringsliv att konkurrera när den svenska verkstadsarbetaren haft och har den kortaste faktiska arbetstiden i Västeuropa, samtidigt som våra kostnader för arbetskraften är näst högst i världen. Endast Belgien ligger högre än vi. Det är då inte så underligt att orderingången minskar och att företagen måste dra ner på produktionen.

Dess bättre visade båda parter på arbetsmarknaden förståelse för situationens allvar. Vi slapp en upprepning av fjolärets konflikt och en avtalsuppgörelse på onödigt hög nivå. Parterna på arbetsmarknaden har visat samhällsansvar, och jag tror att företagarna därför kan hysa en viss förhoppning om att avståndet mellan vårt kostnadsläge och kostnadsläget i våra konkurrentländer inte skall fortsätta att öka. Kanske rentav vårt relativa kostnadsläge kan förbättras, men det beror ju i hög grad på vad som händer utomlands. Även om läget nu förefaller aningen ljusare, är vår ekonomiska situation alltjämt mycket allvarlig.

I detta läge kommer socialdemokraterna med ett förslag, vars förverkligande ytterligare skulle försämra det svenska näringslivets konkurrensförmåga. Man föreslår en ny skatt, promsen, dvs. skatt på alla produktionsfaktorer, som man tycks betrakta som någon sorts mirakelmedicin. Höjda skatter betyder alldeles självfallet höjda kostnader, och till det kommer att promsen med hela sin tyngd skulle drabba svenskproducerade varor på både export- och hemmamarknaden, medan importvaror knappast drabbas. Det är alltså fråga om en särbeskattning av svensk produktion. Det kan inte vara rätt medicin att bota vikande marknadsandelar med höjningar som försämrar konkurrensläget. Förslaget visar att den svenska socialdemokratin är allt annat än kvalificerad för att leda ett lands ekonomiska utveckling.

Men inte nog med det. Man försöker också döda den lilla optimism som finns inom näringslivet med ett förslag om kollektiva löntagarfonder, ett förslag som – om det förverkligas – på sikt kan ge facket möjligheter att ta över stora delar av svenskt näringsliv. Företagen skall dessutom enligt förslaget själva betala denna fackföreningssocialisering genom ytterligare en löneskatt. ATP-avgiften skall höjas med 1 %. Man vill alltså ha ännu en särbeskattning av svenskt näringsliv. Normalt skall ju skatter gå till det allmännas gemensamma uppgifter, men här vill man ha en särskild skatt som skall gå inte till det allmänna utan till fackföreningsfonderna. Företagarna vill inte bli skattskyldiga till fackföreningsfonder.

Att komma med förslag om ytterligare skattehöjningar i form av proms och fackföreningskatt är barockt, när vi alla vet att vårt unika skattesystem är en av de faktorer som ligger i botten på vår ekonomiska kris. Tanken på fackföreningsfonder kommer också att ytterligare urholka investeringsviljan inom svenskt näringsliv och den framtidstro som är nödvändig.

Herr talman! Vad vi framför allt nu behöver är ökad lönsamhet inom svenskt näringsliv så att vi verkligen får i gång investeringarna. Ingen gör ju investeringar, om han inte har tilltro till framtiden och om inte investeringarna avkastar åtminstone lika mycket som eller helst mer än bankräntan. Så

är det faktiskt inte i dag.

Det är bra för tilltron hos företagarna när regeringen nu föreslår sådana positiva åtgärder som en översyn av reglerna för Åmanlagarna och kanske också av ledighetsreglerna. Det vittnar om förståelse för de förhållanden under vilka särskilt den mindre företagsamheten har att arbeta. Men det räcker inte med enbart en mindre klimattförbättring. Vi måste också stimulera människornas arbetsvilja. Det kan ske framför allt genom en rejäl sänkning av marginalskatterna, som regeringen nu också föreslår. Skatte-reglerna måste utformas på ett sådant sätt att extra insatser i det dagliga arbetet lika väl som när det gäller innovationer premieras. Det är först genom lönsamhet både för företag och för de enskilda människorna som vi kan få kurvorna att peka uppåt igen. Moroten är som bekant alltid bättre än piskan.

Herr talman! Vid sidan av de ekonomiska problemen börjar miljöproblemen bli allt allvarigare. Jag kan inte låta bli att till sist peka på de risker som den tilltagande försurningen av vår miljö innebär. Det är nödvändigt att vi själva vidtar åtgärder mot denna försurning, och vi har väl i detta hänseende varit ett föregångsland i Europa. Men eftersom det sura nedfallet över västra och södra Sverige till 70–80 % kommer utifrån, är det viktigt och nödvändigt att vi driver på för att få den internationella överenskommelsen om gränsöverskridande luftföroreningar förverkligad i praktiken. I södra och västra Sverige är vi allvarligt oroad av det nya kolkraftverket i Köpenhamn, som kommer att sprida sina föroreningar över svenskt område. Danska ungdomar deltog i de protester mot kärnkraftverket i Barsebäck som satts i gång av svenska miljöaktivister. Det borde finnas anledning för de svenska miljöaktivisterna att protestera mot de danska utsläppen. Det är faktiskt ett krav från den största delen av befolkningen i södra och västra Sverige att den svenska regeringen tar upp allvarliga och i nödfall hårda förhandlingar med danskarna om de tilltänkta utsläppen. Vi vill inte ha våra sjöar, vårt skogsbruk, vårt jordbruk, vårt dricksvatten och vår hälsa försämrade av stora utländska, otillräckligt renade utsläpp. Jag är angelägen att göra det konstaterandet i den här debatten.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 66 TORSTEN BENGTON (c):

Herr talman! Samlingsregering är ett arrangemang som tillgrips när ett land befinner sig i speciella svårigheter, och det gör Sverige just nu. Därför skulle det finnas anledning att bilda en samlingsregering. Jag hyser emellertid inte stora förhoppningar om att en sådan kommer till stånd. Men efter att ha hört alla uttalanden om samförståndsvilja här kan man kanske förvänta sig ett samarbete över partigränserna. Jag tror inte att en samlingsregering kan bestå en längre tid, men den kan lösa en del större problem som ligger framför oss. Oavsett vilken regering som sitter vid makten, den nuvarande, en samlingsregering eller en socialistisk regering, så kommer de alla att ha

samma problem att försöka lösa, och det måste ske på något sätt.

Att jag hyser en viss optimism inför möjligheten att bilda en bredare regering än den nuvarande beror på att oppositionen mycket väl vet att den är maktlös. I socialdemokratiska tidningar skrivs att det måste bli en ny regering, att det måste bli nyval. Men alla ledamöter här i riksdagen liksom redaktörerna för de socialdemokratiska tidningarna känner väl till att detta inte är möjligt. Den nuvarande regeringen har ett mandats övervikt, och det är tillräckligt för att den skall sitta kvar. Skulle en eventuell misstroendeomröstning av en olyckshändelse fälla den nuvarande regeringen, så finns det inte så mycket underlag för att bilda en ny regering. Den kan precis när som helst fällas av en majoritet i riksdagen.

Det förvånar mig att man så nonchalant går förbi vårt verkligt stora problem, nämligen oljeprishöjningarna. Bara under de senaste två åren har oljepriserna stigit med sammanlagt 12 miljarder kronor. Tror verkligen socialdemokraterna eller någon annan ledamot från oppositionen att man helt kan nonchalera detta och säga att det inte spelar någon roll att vi under de två senaste åren har fått betala 12 miljarder kronor mer för samma mängd olja än vi betalade under de två föregående åren? För att råda bot på detta måste produktionen stiga så mycket att vi vinner tillbaka dessa pengar. Det är inte lätt med tanke på att vi samtidigt möts av så stora svårigheter på utlandsmarknaden.

Det åtgärdspaket som nu framlagts är – det vill jag uttryckligen betona – bra, men ändå räcker det inte. Det är bara en av de åtgärder som måste vidtas. Självfallet möts detta åtgärdspaket av missnöje, eftersom det ju blir människorna i detta land som drabbas av de besparingar som måste göras. Men det är den enda vägen att gå för att skapa balans i den svenska ekonomin.

I sitt inledningsanförande i dag började Olof Palme med att tala om den höga räntan. Han tog också upp frågan om de stora utlandslånen, som han betraktade som ett stort bekymmer. Men han gjorde det på ett ofullständigt, nästan otillständigt sätt. Hans redovisning kunde ha varit mer korrekt. När han talade om den höga räntan i Sverige, så borde han ha gjort jämförelser med ränteläget i andra länder. Det påverkar onekligen ränteproblematiken också i Sverige. I exempelvis Danmark, som har en socialdemokratisk regering, ligger räntan på 11 %, i Belgien på 12 %, i Italien på 16,5 % och i England på 14 %. Amerika har just sänkt det s. k. prime rate från 20 till 19,5 %. Canada slutligen har 17,28 % i ränta. För att göra bilden av ränteproblemet fullständig skall man nog också tala om hur andra länder har det. Vi kan alltså inte undgå att påverkas av ränteläget i andra länder.

Vad gäller våra lån i utlandet tog Olof Palme till och sade att vi har lånat 65 miljarder. Ja, han sade kanske inte på det sättet, men han sade i alla fall att det skulle bli 65 miljarder. Hur kom han fram till det resultatet? Jo, han utgick från den upplåning som vi hittills har nått upp till från statens sida, 42,8 miljarder, och så förmodade han att vi skulle låna lika mycket som tidigare under 1981. På det sättet kom han upp till siffran 65 miljarder. Men det är nu

inte så korrekt att ta en siffra i framtiden som man inte vet någonting om.

Vi kan nu på TV-skärmen se ett diagram för den totala svenska utlandsupplåningen. Den är nu 90 miljarder, varav för statens del 42,8 miljarder. Men vi bör observera någonting speciellt i det här diagrammet för 1977 och framåt som visar att socialdemokraterna talar på ett sätt som inte är vidare korrekt.

Vi kan låna pengar från utlandet genom tre olika institutioner. Den första tiden när Sverige började låna var det väsentligen företag och kommuner som gick ut och lånade – staten lånade inte. Senare har det skett en förändring så att det är konungariket Sverige som lånar i stället och sedan förser företagen med de krediter som de behöver. Formen att staten lånar är på sitt sätt bättre, eftersom man då har större möjligheter att få förmånliga kreditvillkor än om kommuner och enskilda skulle gå ut och låna.

När socialdemokraterna talar om den utländska upplåningen säger de att staten inte hade lånat upp något nämnvärt år 1976, när de lämnade regeringen. Nej, men det har nu ingen större betydelse, för faktum är ju att Sverige som helhet redan då hade lånat mellan 20 och 25 miljarder. Det är den verkligt relevanta siffran. När socialdemokraterna lämnade regeringen hade vi, som vi såg på bilden, ungefär 25 miljarder i utlandslån. Det är rätt lättvindigt att inskränka sig till en enda del – hur mycket staten hade lånat – och inte se det översiktligt, hur mycket hela Sverige hade lånat.

När man sedan hör den socialdemokratiska motiveringen får man känslan att det är bara nu som det varit underbalansering – sedan socialdemokraterna lämnat regeringen. Jag gick och tittade på den sista budget som var signerad av Olof Palme och Gunnar Sträng. Ja, för all del, jag får väl vara artig och korrigera "den sista" till "den senaste". Den budgeten visade ett underskott på nära 12 miljarder. Det var 1975 som man lade fram den budgeten, som gällde 1976 och 1977.

Skulle man till det lägga oljekostnaderna – man kan inte göra det direkt, men det är i alla fall en ökad utgift – samt dessutom räkna inflationen och så göra som Olof Palme, komma med litet spådomar om vad som skulle hända, så skulle den socialdemokratiska regeringen ha kommit upp i avsevärda budgetunderskott.

Nu vill jag inte på något sätt förorda att vi skall ha sådana budgetunderskott, utan ett av skälen till de nuvarande svårigheterna är, som jag sade tidigare, oljeprisstegringarna. Men det är också att regeringarna under 1970-talet – allesammans, och det var flera stycken – var för optimistiska och inte kunde förutse att det skulle bli en sådan utveckling som det nu blev. Man kan säga att det är lätt att vara efterklok, och det kanske är så. Men det går ju också att göra ett konstaterande att de hade uppfattat läget fel och var för optimistiska.

Arbetslösheten var en av de orsaker som gjorde att vi fick offra mycket pengar på olika ändamål. Det är klart att detta alltid är någonting som man observerar – sysselsättningen är ju det mest betydelsefulla vi har att tänka på. Anna-Greta Leijon talade om arbetslösheten nu och faran med den – och

gärna det. Men hon kunde ju i så fall också, för att ge en rättvisande bild, ha talat om att den högsta arbetslösheten som vi hade under 1970-talet hade vi år 1972, under den socialdemokratiska regeringen. Då hade vi en arbetslöshet på 2,7 %. Vi har inte haft så hög arbetslöshet någon gång sedan 1972.

Vidare talas det om bostadsbyggandet. Det började decimeras 1974 under den socialdemokratiska regeringen och minskade sedan oavbrutet. Visst kan vi skaffa mer arbete via mer byggnadsverksamhet – på vissa orter! Men vi måste fundera över varför vi egentligen bygger bostäder. Det tycker väl många är en alldeles för enkel fråga: Människorna skall ha någonstans att bo. Ja, vad skall man säga när det gäller platser som Göteborg, som har ca 3 000 lägenheter tomma? Vad skall vi säga i min egen hemstad? Vi har inte så många tomma lägenheter i Jönköping, men det är ändå ca 250. I Nässjö, som inte är någon stor stad, finns 300 lediga lägenheter. Vill man påstå att Nässjö skall bygga mer och ställa ännu fler lägenheter tomma? Sedan skall jag utan vidare, för att fullständiga bilden, säga att det visst finns orter där bostadsbristen är mycket besvärande. Det är Stockholm och också andra orter. Men vi skall observera att man inte på alla orter utan vidare kan sätta i gång bostadsbyggandet, eftersom man då får ytterligare tomma lägenheter.

Vad skall nu komma att ske i fortsättningen? Jag anser att vi måste fortsätta på den väg vi slagit in på. Det måste föras en stramare politik, och vi måste få det dithän att vi egentligen inte får några budgetunderskott eller också kompensera det på den andra sidan. När vi släpper ut 55 miljarder som budgetunderskott kommer det ju människorna till godo. De får rikligt med pengar. Jag skall inte säga vem som får dessa pengar. De går till litet olika människor, som i sin tur köper varor för dem. Och en stor del av dessa är importvaror, vilket påverkar handelsbalansen. Och där står vi med stora svårigheter! Därför kan man hoppas att människorna skall kunna spara en del. – Det är ju det vi behöver. Men det kanske inte räcker, och om inte åtgärderna är tillräckliga hesiterar jag inte alls att införa tvångssparande, som skulle kunna suga upp en del av den överskottsköpkraft som egentligen finns.

Det blir säkerligen nödvändigt att vidta en del andra åtgärder också, men det kommer att mötas av motstånd på nästan varje punkt, eftersom det alltid är någon som drabbas.

Men hur vi än skall vända oss i fortsättningen måste vi ändå så småningom låta bli att låna från utlandet.

Vi måste ha balans i svensk ekonomi. Det är en strävan som jag tycker att alla partier borde ha, och det är därför jag har tagit tillfället i akt under denna korta stund att förorda en bredare samverkan än vi har nu. Men svenska folket måste också vara berett på uppoffringar för att vi skall komma i den balans som alla önskar att vi skall få i vårt land.

Anf. 67 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jag avser att under en kort stund uppehålla mig vid de skogspolitiska frågorna.

1970-talet har i hög grad präglats av en debatt om skogsbrukets framtid. Vi har fått inte mindre än två statliga utredningar under den tiden som presenterat program för ett framtida svenskt skogsbruk.

Den första utredningen, betitlad Mål och medel i skogsbruket, framlades efter 6-7 års arbete. Den gav anledning till en kort och rent av intensiv debatt och lades därefter i byrålådan. En ny utredning tillsattes, vilken lämnade sitt betänkande 1978, som sedermera också gjordes till underlag för den skogspolitik som nu gäller efter behandling i riksdagen 1979. Mittens och senare delen av 1970-talet har dessutom präglats av diskussioner om förädlingsföretagens likviditetskriser liksom om industrins kapacitet i förhållande till inom landet tillgänglig råvara.

Under tiden som debatten om vad som är bäst för svenskt skogsbruk har förts, tillväxer den svenska skogen med en i runda tal beräknad volym av 75 miljoner skogskubikmeter per år. Omloppstiden i skogen är lång, uppemot 100 år genomsnittligt i landet. I den del av skogsbruket, ca halva skogsbruksarealen, som är att hänföra till bondeskogsbruket kommer följaktligen varje generation skog, från planta till stubbe, att genomsnittligt vårdas av tre fyra ägare. Mot denna bakgrund framstår det klart hur viktigt det är att förändringar beträffande inriktningen eller intensiteten i skogsbruket sker med långsiktigheten för ögonen.

Som följd härav bör man särskilt noggrant granska åtgärder av kortsiktig karaktär. Här i riksdagen har debatten de två senaste åren ofta förts i anledning av den socialdemokratiska uppfattningen om tvångsavverkning i syfte att tillgodose industrins behov av virke. Det finns för den skull, herr talman, anledning slå fast att det aldrig får bli fråga om att tillgodose den förädlade industrin med råvara om den på ett avgörande sätt rubbar vår långsiktiga målsättning, som är formulerad i skogsvårdslagens 1 §: att markens virkesproducerande förmåga bör skötas så att den varaktigt ger en hög och värdefull virkesavkastning.

Detta motsäger emellertid inte att ett konjunkturläge kan uppstå, som motiverar en viss överavverkning under en kortare period för att utnyttja ett gynnsamt avsättningsläge. Detta kan få flera positiva effekter och kraftigt hjälpa upp en svag ekonomi och således vara till gagn för samhällsekonomin. Ett sådant uttag kan också ha värdefulla privatekonomiska effekter för skogsbrukaren, samtidigt som det ger ett för nationen värdefullt bidrag till vår handelsbalans. Med andra ord: skogsbruket, oaktat den långsiktighet jag just nämnde, skall inte isoleras från samhällsekonomin i övrigt då det i vissa lägen torde vara nödvändigt att alla resurser, som är värdefulla för det svenska folket, utnyttjas.

Moderata samlingspartiet har i en motion till årets riksdag pekat på förhållandet att den värdefulla resurs som skogen utgör inte utnyttjas maximalt. Vi har därför begärt att regeringen skall framlägga ett program för intensivare skogsbruk. Enligt vår mening föreligger inte överensstämmelse mellan mål och medel i skogspolitiken. Vi menar att skogsvårdslagstiftningen, med några få undantag, i huvudsak är bra och ändamålsenlig. Däremot är den skogspolitik som förts med skogsvårdslagstiftningen som grund inte i

enlighet med de intentioner som förutsatts för att målsättningen av varaktigt och uthålligt skogsbruk med hög avkastningsförmåga skall fullföljas. Vi har den bestämda uppfattningen att skogspolitiken under 1970-talet uppfattats som motsägelsefull av skogsbrukets folk. Vi har lagt fast en målsättning i det nyss nämnda beslutet. Vi har emellertid inte fullt ut tagit konsekvenserna för att en sådan målsättning skall kunna uppnås. Vi har under 1970-talet således begränsat skogsbrukets möjligheter för grönnrisplantering, vilket innebär plantering omedelbart efter avverkningen. Det skedde 1973, när vi förbjöd användandet av DDT. Moderata samlingspartiet tyckte att den åtgärden då var felaktig. Den stod inte i överensstämmelse med den allmänt uttalade målsättningen effektiva föryngringsåtgärder, lika litet som det var dokumenterat att DDT-användningen utgjorde ett riskmoment i arbetet eller i övrigt innebar dokumenterade miljörisker.

Ett annat förhållande är, enligt vår mening, att skogsvårdslagen är alltför restriktiv då det gäller möjligheten att på svåröryngrade områden få använda tallarten *Pinus Contorta*. Enligt en ganska bred uppfattning inom skogsbruket medför inte införandet av *Contorta* sådana osäkerhetsmoment att en så stor restriktivitet som nu tillämpas är sakligt motiverad. Vi föreslår därför att *Pinus Contorta* skall tillåtas i större omfattning än tidigare i ett nytt skogsvårdsprogram.

Vi har vidare genom debatten om flygbesprutning tillåtit en opinion, som mera styrks av känslor och tyckande än av sakliga och dokumenterade argument, präglar statsmakternas beslut när det gäller att tillåta eller förbjuda användningen av en viss bekämpningsmetod. Metoden jag tänker på är att bekämpa lövsly med kemiska medel genom flygbesprutning. Vi har som bekant också haft två förbudsperioder under senare tid. Dessa beslut har inte fattats utifrån rationella grunder, utan är utslag av en icke konsekvent och rent av opportunistisk politik. Man har t. ex. ofta försummat att visa att det finns ett direkt samband mellan åtgärden att inte behandla plantmaterial med DDT eller liknande preparat och behovet av ökad lövslybekämpning. Det är ju alldeles klart att när man för att undvika snytbaggen dröjer med återväxtåtgärder i tre år, så ger den treårsperioden lövslyet ytterligare tre år att växa sig tätare. Det är därför utomordentligt tillfredsställande att en enig utredning nu har framlagt förslag om att vi återigen skall få använda metoden med lövslybekämpning från luften. Partiernas representanter i den utredningen, framför allt representanterna för de partier där miljödebatten har gått som hetast, har visat ett gott prov på realism och verklighetssinne. Denna inställning respekterar vi, och vi hyser uppfattningen att utredningsmajoritetens ställningstagande går att förena med alla de miljöhänsyn som är relevanta att iakttaga i detta sammanhang.

Vi anför i motionen de nyss nämnda synpunkterna beträffande förbättrade möjligheter att anlägga ny skog. Vi tror att man inom ramen för långtgående säkerhetsföreskrifter inte får dra sig för att använda kemiska preparat i skogsbruket. Vi anser dessutom att stora värden står att vinna genom ökad användning av handelsgödsel i skogsbruket.

En åtgärd av mera långsiktigt slag är att stimulera skogsbruket till ökad

skogsdikning. Vi är fullt medvetna om att skogsdikningen långt driven kan medföra allvarliga konsekvenser för flora och fauna, som är beroende av sumpmarker. Nu är det inte var avsikt att alla de stora sumpmarksområdena skall bli föremål för utdikning. I stället anser vi att en stor ökning av vår virkesproduktion ändå står att vinna genom en sänkning av grundvattennivån på vissa skogsmarker med nu helt otillfredsställande boniteter på grund av vattensjuk mark. Det är marker som varken är biotoper av skyddsvärd natur eller skogsmark av värdefullt slag. Dessa marginalmarker torde utan olägenhet kunna dikas ut och göras till högproduktiv skogsmark.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis i korthet beröra den del i regeringens åtgärds paket som gäller skogsbruket. Det konstateras i regeringens besked att man i avvaktan på den statliga virkesförsörjningsutredningen föreslår vissa provisoriska åtgärder. En enligt vår mening bra åtgärd – om än för liten – är förslaget att medge visst procentavdrag vid skogsavverkning. Liknande förslag har tidigare framförts av moderata samlingspartiet, och regeringsförslaget ligger för den skull väl i linje med vårt synsätt. Den nu föreslagna åtgärden kommer att gälla innevarande och nästa avverkningssäsong.

Det särskilda återplanteringsstödet som föreslagits för Norrlands inland tror vi kommer att ha betydelse just med hänsyn till avverkningsförhållanden och transportsträckor i denna del av landet. Stödet till skogsbruksplaner och översiktliga skogsinventeringar ligger väl i linje med den syn jag tidigare i mitt anförande berört. Det vore värdefullt att få bättre kunskap om skogsinnehavet och få belyst i vilka delar av landet samt hos vilka ägarkategorier olika beståndstyper finns.

Bland de olika åtgärder som härutöver kan tänkas för att stimulera skogen att "växa mera" är den främsta att låta skogsbruket, dess ägare och företrädare i så stor utsträckning som möjligt få verka utan regleringar och detaljanvisningar. Dessutom är det viktigt att de insatta åtgärderna får god effekt till rimlig kostnad. Jag vill särskilt nämna det av skogsstyrelsen föreslagna klenvirkesstödet. Enligt min mening ger detta förslag endast begränsat förbättrad skogsvård, små kvantiteter virke, litet råvara till industrin – det mesta blir bränsle – och framför allt blir det dyrt virke. Dessutom riskeras med denna åtgärd under den tid den är i kraft att man binder avverkningsresurser som kanske bäst, i alla fall just nu, behövs för slutavverkningar.

Herr talman! Vi har med vår motion här i riksdagen, och möjligen också med detta anförande, velat rikta uppmärksamheten på det intresse som vi inom moderata samlingspartiet hyser för de skogspolitiska frågorna. Vi har också velat belysa med vilket intresse vi följer frågan hur vi med alla till buds stående medel just skall kunna förbättra skogsproduktionen i de svenska markerna.

Anf. 68 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Hur många gånger har det inte poängterats från den här talarstolen hur viktig skogsnäringen är för vårt land. Att man från ansvarigt håll – och då avser jag regeringen – handlar därefter är det svårt att förstå,

allra helst om hanteringen av NCB-frågan är ett mått och ett bevis på regeringens handlingskraft och initiativ. I den mån uppgifter eller besked har lämnats, så har de inte skingrat mystiken kring regeringens handlande. Kulmen nåddes under ett dramatiskt dygn, när utländska bankirer svärmade kring kanslihuset som katter kring het gröt.

Detta har naturligtvis inte utgjort en avundsvärd situation för de anställda inom skogsnäringen. Vad man måste beundra är att de fackliga organisationerna trots de svåra förhållandena på ett föredömligt sätt har sökt finna utvägar ur problemen. Om de fått något gensvar för sina ansträngningar lämnar jag över till dem själva att bedöma.

Nu är ju NCB-frågan inte en isolerad företeelse. Det finns och kommer att uppstå problem även på andra håll, och det beror på den fullständiga avsaknaden av en planering att det råder anarki både på industrisidan och på råvarusidan.

Förutom marknaden för träprodukterna utgörs svensk skogsnäring av två enheter. Det är skogsbruket och skogsindustrin. För att börja med skogsbruket, kan man konstatera att tillståndet inte är det bästa. Våra skogstillgångar sköts inte på ett bra sätt – det finns bl. a. ett stort eftersläpande behov av röjningsåtgärder. Andelen skogsmark som gallras är otillräcklig, vilket betyder ett sämre kvalitetsutfall i slutavverkningsskogen. Dagens föryrningar är klart otillfredsställande. Närmare hälften klassas som "icke nöjaktiga" enligt skogsstyrelsens återväxttaxering. En orsak till att skogsvårdande insatser i dag inte görs i tillräcklig omfattning är att dessa är långsiktiga investeringar, vilkas avkastning faller ut om kanske 100 år. Med de krav på korta avskrivningstider och hög profitkvot som råder i kapitalistisk ekonomi blir sådana investeringar inte företagsekonomiskt lönsamma. Därför kommer de ej heller till stånd, även om de från samhällsekonomisk synpunkt är klart motiverade.

I skuggan av problemet med nedläggningshotade skogsindustrier pågår en debatt om huruvida vi har en underavverkning eller en överavverkning av våra skogstillgångar. Antalet meningar om detta är nästan lika stort som antalet experter på området. Om man får lita på de regionala virkesråden så är virkestillgångarna för hela landet en tillfredsställande råvarubas för den befintliga skogsindustrin, men det finns regionala obalanser.

Vi har det passiva ägandet av skogen – hur stort det är vet ingen. En av de konsekvenser detta för med sig är att skog, som slutat växa, står och dör och i sämsta fall får ruttna upp; detta alltmedan skogsindustrin ropar efter råvara och människor hotas av arbetslöshet. Ett annat problem är att många privata skogsägare inte avverkar i takt med tillväxten. Detta är ett förhållande som snabbt måste åtgärdas. Man får väl ha den förhoppningen att virkesförsörjningsutredningen, som utreder en del av de problem jag här berört, kommer med konstruktiva förslag till hur dessa problem skall lösas.

För att säkra en långsiktig råvarutillgång måste utökade skogsvårdsinsatser sättas in. En rimlig begäran är att tillsynsmyndigheten, skogsvårdsstyrelsen, får de resurser som behövs. Ett minimikrav är väl ändå att åtminstone skogsvårdslagen följs. Här bör påpekas att den viktigaste uppgiften för

skogsvårdsstyrelsen inte är att man skall vara polis ute i skogen utan att man skall vara till hjälp med information, upplysning och rådgivning. Det är bara att konstatera att man inte har fått resurser till ökade insatser – tvärtom. Förra året fick man anslaget nedprutat och inte heller i år blev det någon höjning.

Men även andra åtgärder måste till. Nödvändigt är att skogsbruksplaner upprättas i det privata skogsbruket och att en annan skogsbeskattning införs, en skogsbeskattning som främjar ett uttag av den årliga tillväxten. Här tänker tydligen regeringen fortsätta med försöken att medelst mutor i form av avdrag få skogsägarna att avverka. Även en omfördelning av transportkostnaderna är nödvändig. Framför allt i Norrlands inland är transportkostnaderna höga. Sammantaget visar detta att en hel rad åtgärder måste vidtagas för att råvarutillgången skall kunna säkras för framtiden och för att sysselsättningen skall kunna räddas. Frågan måste ställas: När tänker regeringen börja handla?

I detta sammanhang finns det anledning att helt kort beröra en annan fråga när det gäller skogsbruket, nämligen kemikalieanvändningen. Inte minst i 1979 års valrörelse fick den en stor plats. Alla partier utom moderaterna var eniga om att stoppa gifthanvändningen. Det är med förvåning man nu konstaterar att varken socialdemokraterna eller centern anser de löftena värda att hållas. Nu föreligger uppenbara risker för att användningen av kemikalier kommer att öka, om det förslag genomförs som alla partier utom vänsterpartiet kommunisterna har enats om i utredningen. Det återstår att se om enigheten består i riksdagsbehandlingen eller om löftena till allmänheten i 1979 års valrörelse skall hållas. En strimma hopp inger ändå sådana remissyttranden som den socialdemokratiskt styrda kommunen i Borlänge har avgivit. Kommunen avvisar förslaget och förordar ett förbud. Där tänker man i alla fall hålla givna löften. Samma yttrande har antagits i Marks kommun – där är det bara moderaterna som ställt sig positiva till utredningens förslag.

Herr talman! Inom den andra enheten av skogsnäringen är tillståndet inte bättre. Där råder närmast en djungelns lag med en planlös utslagning av industrier. De starka slår ut de svaga. En sådan utslagning av fabriker i regioner där alternativ sysselsättning saknas kan inte accepteras, eftersom det ofta leder till stora samhällsekonomiska förluster. Det är ofta samhälls-ekonomiskt lönsamt att modernisera en gammal fabrik inom skogsindustrin i stället för att lägga ned den och samtidigt bygga ut en annan fabrik någon annanstans.

Ett exempel på detta är Hörnefors bruk i Västerbotten. Den s. k. Jungenfeltska utredningen, som tillsattes av regeringen för att studera de ekonomiska konsekvenserna av olika alternativa framtidslösningar för bruket, kom fram till att det är ekonomiskt mycket fördelaktigt att investera 100 milj. kr. på en modernisering av bruket. Att de stora skogsbolagen helst ser att bruket läggs ner kan man förstå – de kan ju då få förädla Hörneforsvirket i sina egna anläggningar. Enligt vår mening måste regering och riksdag påverka lösningen av strukturproblemen i en sådan riktning att

det samhällsekonomiskt bästa resultatet uppnås.

I detta sammanhang finns anledning att efterlysa det förslag om skogsindustripolitiken som industriminister Åsling aviserade i förra årets budgetproposition. Regeringen och industriministern har ännu inte tagit något samlat grepp om skogsindustrin eller presenterat någon nationell utvecklingsplan för den. Tvärtom tänker tydligen regeringen överlåta till de s. k. marknadskrafterna att fortsätta med den planlösa utvecklingen. Några uppmärksammade brandkårsuttryckningar är allt som har åstadkommits. Regeringens planlöshet och oförmåga att överblicka skogsindustrins problem i dess helhet är ett stort hot mot alla dem som på något sätt är beroende av branschens utveckling för sitt uppehälle. Vi vill därför understryka kravet på att regeringen snarast inför riksdagen presenterar en nationell utvecklingsplan för skogsindustrin i dess helhet.

En huvudlinje i en sådan utvecklingsplan bör vara en ökad vidareförädling. Det är också viktigt att satsa på utvecklingen av träkemiska produkter. Nuvarande inhemska förbrukning av petrokemiska produkter, t. ex. plaster och drivmedel till fordon, kan därigenom så småningom ersättas med träkemiska produkter, i sin helhet producerade inom landet.

Till sist. I debatten om kärnkraften vid folkomröstningen rådde en stor enighet om att de s. k. övervinsterna på vattenkraften skulle dras in. Vårt parti anser att denna utfästelse bör hållas och att detta bör ske genom att det införs en avgift per kilowatt. Dessa medel bör tilldelas dels en central fond, dels regionala fonder. Fonderna skall underlätta investeringar i den del av den svenska basindustrin som baseras på de inhemska råvarorna malm och skog. Investeringarna skall, för att kunna finansieras via dessa fonder, syfta till att öka vidareförädlingen inom Sverige av dessa råvaror. Det skulle betyda att de stora vinster som i dag görs vid kraftverken i skogslänen, och då främst i Norrland, återförs till samhällsnyttiga investeringar i dessa regioner.

Anf. 69 HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Det finns i dag inte en bleking som inte med ängslan öppnar en tidning. Vilket företag är det som i dag måste avskeda ett par hundra man? Jag skulle ha velat instämma med Helge Karlsson, när han sade att vi nog skall arbeta oss upp ur krisen nere i Blekinge också. Men då måste vi få hjälp av statsmakterna. De har nu sig själva att skylla dessa statsmakter, när vi blekingar tycker att de i stället för att ge oss hjälp direkt motarbetar oss. Blekinge som län har vuxit upp kring Karlskrona, flottans huvudstation med därtill hörande varv. Den befolkningsmässiga tyngdpunkten ligger fortfarande i den östra delen av länet. Det är därför staten som bär huvudansvaret för vad som sker där.

Vid första världskrigets utbrott var flottan från första ögonblicket stridsberedd, och det torde i väsentlig grad vara dess förtjänst att vi då kunde hålla oss utanför kriget. Även under andra världskriget spelade flottan en avgörande roll för vårt land som neutralitetsvakt och som skydd för lejdåtar och kustsjöfart. För att följa med i modernisering och underhåll utökade man

kraftigt arbetarstammen vid Karlskronavarvet. När sedan kriget tog slut tycktes man glömma bort att vi i fredstid till 95–98 % är beroende av sjön för vår import och export. Vår flotta minskade, och det blev mindre arbete vid örlogsvarvet. Men man drog sig för att avskeda överflödig arbetskraft då, eftersom yrkesskickligheten och noggrannheten hos Karlskronavarvets arbetare tycks vara någonting alldeles extra, inte så märkligt med tanke på de påfrestningar för vilka örlogsfartyg skall konstrueras. Man försökte dryga ut arbetet med civil produktion, men det blev bara någonting i stil med konstgjord andning. Det tjänar inte mycket till att i dag grubbla över, om det hade varit barmhärtigast att redan en kort tid efter krigsslutet skära ned arbetsstyrkan. Då hade det kanske varit lättare att placera om den än nu. Det är bara att konstatera att vad vi i dag upplever är följderna av flera decenniers socialdemokratiska snålhet mot försvaret, och skulle den socialdemokratiska partimotionen till årets riksdag gå igenom i vad avser försvaret, kan den definitiva katastrofen drabba Karlskrona.

Jag kan naturligtvis inte, allra minst i det nuvarande ekonomiska läget, komma med någon patentmedicin. Någon sådan finns nog tyvärr inte. Men nog måste en utväg vara att låta Karlskronavarvet ägna sig åt sin specialitet, att bygga de örlogsfartyg som vi så väl behöver för att kunna visa att vi menar allvar med vår alliansfrihet och, om olyckan åter skulle drabba Europa, vår neutralitetsförklaring. Det behövs inga nya pengar. Jag vägrar att tro att det skall vara omöjligt att placera om anslagen så, att vi i stället för att bygga fartyg på spekulation, fartyg som ingen beställt och som ingen vill köpa, bygger nya fartyg, som i allra högsta grad behövs för vår flotta. Nog måste statsmakterna, och dit räknar jag i detta fall också Svenska Varv – och varför inte till statsmakterna räkna även denna fruktansvärt tätt befolkade kammare, alla tre – vid det här laget ha kunnat lära sig att vårt land i själva verket är en ö. Statsmakterna måste lära sig sitt ansvar – både för sjöförsvaret och för den civila sjöfarten. Men även här förefaller det som om man hade glömt bort Blekinge. Man drar in sjömansförmedlingen med tillhörande sjömanshus i Karlshamn, landets i storlek sjätte hamn – en åtgärd som innebär direkta ökade kostnader för statsverket genom de dyrare mönstringsförrättningarna. Även om regeringen redan fattat detta beslut så får vi väl hoppas att den inte bundit sig hårdare än att den inför det nya läget kan ompröva beslutet.

Men så, herr talman, till en helt annan sak. Det gångna året har visat oss att vattenkraftsutbyggnaderna engagerat gemene man betydligt mera än förr. Jag är inte säker på att naturvårdens seriösa företrädare alltid är att lyckönska till sällskapet med diverse yrkesdemonstranter, om det så är i Alta eller i Sölvbacka.

Jag måste framhålla att jag är väldigt glad åt utgången av Sölvbackafrågan och det beslut som riksdagen då fattade, men jag röstade emot det. Jag gjorde det eftersom de principiella betänkligheterna för mig var ytterligt stora. För min del har jag i dag kunnat konstatera att de helt sammanfaller med de åsikter som stortingspresident Hansen framfört i senaste häftet av Nordisk Kontakt. Den omständigheten att en tillfällig aktionsgrupp skulle

kunna ompröva och hindra verkställandet av ett i laga ordning fattat beslut av landets högsta folkvalda församling eller dess regering kan för hela vårt samhällsskick få ytterst allvarliga konsekvenser.

Felet ligger enligt min mening inte i åsikterna om vattendragens okränkbarhet, för dem delar jag, som jag nyss sade, helt och fullt. Men det är något i ärendenas handläggning som jag tror att man bör se litet närmare på. För varje vatten som byggs ut stiger värdet på de kvarvarande vattnen för att till sist bli oändligt. Eftersom det knappast finns två floder eller två sjöar som är varandra helt lika har vi i några fall redan nått till det där oändliga värdet.

Skadorna av en utbyggnad går aldrig att gottgöra. Skulle man inte därför – eftersom Sölvbacka alldeles säkert får efterföljare – kunna ge sådana företeelser, som hör till det dyrbaraste vårt land äger, något av ett grundlagsskydd? En utbyggnad skulle inte få ske, förrän folket i val fått yttra sig däröver och sätta lämplig press på kandidaterna.

Ja, det här är bara en idé, som jag inte arbetat igenom närmare, men den är väl inte tokigare än mycket annat som kläcks i detta hus. Dess realiserande skulle bl. a. ha det goda med sig att beslutsfattarna stod på en säkrare grund än nu. Och ett sådant förfaringssätt borde redan nu kunna införas i fråga om våra nationalparker. Hela idén med dem håller på att förfuskas. Så snart naturvården kommer i konflikt med ekonomin – i detta fall vattenkraften – får naturvården stå tillbaka under motiveringen att det bara rör sig om en liten del av de stora arealer som nationalparkerna utgör. Att det kan röra sig om en värdefull del glömmer man bort. Men jag ber de få åhörare som finns här i kammaren att betänka att huvudet visserligen är en ganska liten del av kroppen, men det är ganska viktigt i alla fall.

Vi behöver inte bara nationalparker – jag tror att vi kommer att behöva världsparker också. Världen har blivit mindre, den har blivit sårbarare, och det som förr bara fick lokala efterverkningar kan i dag växa till världskatastrofer. Så banar t. ex. exploateringen av regnskogarna i tropikerna väg för en katastrof som kan få oss att bokstavligen tappa andan. Därifrån får vi nämligen en högst väsentlig del av hela jordklotets syre. Det blir klimatförändringar i avverkningarnas spår, det blir erosion, torka, öknarna breder ut sig, hungersnöden kommer. Domedagsprofeter, säger exploatörerna. Ja, det är enklast så – då slipper man tänka mera, och man kan vända sig på andra sidan och sova vidare. Men särskilt ansvarsfull är knappast den politiken. Våra barn, har inte de också rätt att leva?

Anf. 70 LINNEA HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Man kan inte lagstifta fram rättfärdighet och rättvisa. Sådant måste växa fram inom ramar som politiken drar upp. Spritmissbruk, ungdomsbrottslighet, oordning i skolan och våld i samhället kommer man inte till rätta med bara genom lagar och politiska beslut. Här krävs personliga insatser av alla som vill ta ansvar. Detsamma gäller i tider då den ekonomiska situationen i ett land kräver kraftåtgärder som griper in i hela folkets liv. Solidaritet med andra människor kommer som en följd av personligt

engagemang i gemensamma arbetsuppgifter. Därför måste ideella insatser i samhällslivet underlättas.

Låt mig, herr talman, peka på några områden där det är viktigt att de ideella krafterna i samhället får spelrum vid sidan av samhälleliga insatser.

Vår tids allvarligaste problem är de stora klyftorna mellan rika och fattiga. Majoriteten av världens befolkning lever under oacceptabla villkor, där många inte ens får mat för dagen. Samtidigt kan en liten del av världen njuta en välfärd som är omoralisk i jämförelse med de andras fattigdom. Från socialliberalt håll är vi angelägna om att vårt land på alla framkomliga vägar söker verka för att klyftorna i världen minskar. Även i tider när opinionen för u-landsinsatser sviktar vill vi slå fast att enprocentsmålet i fråga om bistånd aldrig får bli ett tak utan ett golv. Sverige måste fortsätta att underlätta handeln mellan u- och i-länder och verka för en ny ekonomisk världsordning. Detta förutsätter markerad villighet från svensk sida att göra väsentliga uppoffringar.

U-landsstatsningarna bidrar påtagligt till att minska spänningarna i världen. Det är värdefullt att Sverige under åren kunnat spela en framträdande roll i det internationella arbetet för nedrustning. Sveriges möjligheter på detta område markerades ju bl. a. genom att utrikesministern strax före jul mycket aktivt bidrog till att nedrustningskonferensen i Madrid kunde fortsätta sitt arbete. Vår trovärdighet i dessa sammanhang skulle öka, om våra egna försvarskostnader per person i internationell jämförelse låge på en lägre nivå. Hos vårt folk – och inte minst bland de unga – finns ett engagemang för u-landsfrågor, som borde uppmuntras. Ett bifall till det förslag om skattelättnader för gåvor till biståndsändamål som föreligger från folkpartihåll vore därför synnerligen välkommet.

Ett annat område där ideella insatser behövs för att komplettera samhällsinsatserna gäller alkoholpolitiken.

Det liberala frihetsbegreppet innebär en frihet i gemenskap, där alla tar ansvar för varandra. Frihet som innebär likgiltighet för andras undergång kan inte accepteras.

Alkoholmissbruket är vår tids största sociala problem. Beroendet av alkohol gör att den enskilda människan successivt mister förmågan att själv påverka sin livssituation. Alkoholen är helt enkelt ett i vår kultur ständigt närvarande hot mot den enskilda människans frihet och integritet. De sätt på vilka alkoholberoendet upphäver den enskilda människans frihet och integritet är välbekanta för oss alla.

Det är också ett erkänt faktum att eftersom alkoholen är vanebildande, så följer missbruket ur bruket.

Detta innebär att vi f. n. befinner oss mitt i en utveckling mot radikalt ökade alkoholskador. Räkade man tidigare med att var tionde vuxen man blev alkoholskadad, dvs. 5 % av befolkningen, så måste vi nu räkna med att en bra bit över 10 % av hela befolkningen med tiden kommer att vara alkoholskadade.

De sociala och ekonomiska konsekvenserna för vårt samhälle om

Nr 72

Onsdagen den
4 februari 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

utvecklingen tillåts löpa vidare obehindrad tror jag inte det är möjligt att överskatta.

En aktiv alkoholpolitik är nödvändig i ett samhälle som vill skydda sina medborgares möjligheter att själva påverka sin livssituation.

1977 års alkoholpolitiska beslut innebär inte bara att kampen skall föras mot missbruk av alkohol. En medveten strävan skall också vara att inskränka bruket. En väg är att minska tillgänglighet och utbud av alkohol. Någon form av konsumtionsminskande restriktioner måste införas.-

När det gäller vilka restriktioner vi skall använda och hur de i detalj skall utformas måste vi föra en nyanserad diskussion. Det kan där ibland bli ganska svåra avvägningsfrågor. Men om behovet av en sådan politik får det inte råda någon tvekan. 1980-talets lösningar ser rimligen annorlunda ut än de som kunde införas på 1910- och 1920-talen. Samordningsorganet i alkoholfrågor har i uppdrag att ge oss ett bättre underlag att besluta i dessa frågor om restriktionssystemets framtid. Hur långt vi kommer att behöva gå kommer också att bero på hur mycket alkoholförbrukningen kan trängas tillbaka med andra medel.

Man börjar nu allmänt inse problemets vidd. Att det nu sänds TV-program om alkoholskadornas omfattning, som hade varit otänkbara för några år sedan, är bara ett av många tecken. På många håll i ungdomsgrupperna tycks reaktionen mot både alkohol och andra droger vara särskilt stark. Ungdomar ställer nu också krav på sina föräldrar att de skall föregå med gott exempel. Det skadar inte att kraven på detta sätt ställs i båda riktningarna.

Grunden för denna starka förskjutning av opinionen är naturligtvis människors insikt i och upplevelser av egna och andra människors problem med alkoholen.

När vi därför måste pressa tillbaka alkoholkonsumtionen måste vi ha i minnet att det handlar om ett samspel mellan opinioner och värderingar å ena sidan och en aktiv statlig alkoholpolitik å andra sidan.

När det gäller opinionsbildningen är den stora kampanj mot langning till ungdomar som genomförts och som skall åtföljas av en fortsatt kampanj mot drogkulturen ett mycket gott tecken. Det må väl vara tillåtet att påpeka att denna kampanj från början var ett initiativ från folkpartiregeringen.

Men inom opinionsbildningen kan inte staten bära mer än en del av ansvaret. I ett fritt samhälle är det organisationernas, samfundens, tidningarnas och de många enskilda människornas uppgift att driva opinionsbildningsarbetet. Denna uppgift tillhör nu de viktigaste.

Opinionsbildningsarbete bygger också på kunskap. Det skulle på många sätt underlätta om vår statistik om alkoholskadorna var av bättre kvalitet. En bättre, fortlöpande bokföring av alkoholskadorna och deras utveckling skulle vara till stor hjälp i det fortsatta informations- och opinionsbildningsarbetet.

Värdefulla insatser görs på alkoholvårdens område av en rad ideella organisationer. Deras arbete är värt all uppskattning från samhällets sida. Goda resultat har man där uppnått, inte minst genom att erbjuda en vänlig och ansvarsfylld gemenskap för den som annars lätt blir ensam och utslagen.

Därför bör samhället stödja sådana ideella insatser på vårdområdet som Länkrörelsen, Lewi Petrus stiftelse och RIA-byråerna står för.

Herr talman! Det hårdnande ekonomiska klimatet i vårt land innebär inte att vi fått Fattigsvärdet tillbaka, som man ibland frestas att tro, när man lyssnar till kritiken mot regeringen. Vi har fortfarande ett rikt land och en välfärd som går långt utöver vad de flesta av jordens länder kan kosta på sig. Men frågan är om vi rätt förstått att värdesätta det goda som vi äger.

Vårt eget överflöd har inte förmått att tillfredsställa grundläggande trygghets- och gemenskapsbehov. De sociala problemen försvann inte när fattigdomen eliminerades. Förslitningen i arbetslivet existerar fortfarande, familjesplittningen och alkoholberoendet har ökat. Den tilltagande specialiseringen i samhällslivet och arbetslivet gör att många har svårt att se meningen med sin egen insats. Den snabba materiella tillväxten har inte ökat människors andliga och psykiska styrka. Oroväckande många människor – inte minst unga – behöver i dag psykisk vård.

Vi måste ta oss an välfärdens kvalitetsproblem. Det andliga vacuum som har uppstått i och med att gamla normsystem brutits ner rymmer en utmaning till oss politiker. Normer behöver byggas på demokratins grundläggande värderingar, värderingar som ligger väl i linje med en kristen människosyn.

Ur ett sådant normbygge kan respekten för andliga värden växa fram och bli en motvikt till en materialism som skadar det sant mänskliga. Det som nu behövs är en ny idealitet. Många av de problem samhället i dag brottas med bottnar just i att anonym kollektivism och egoistisk individualism fått allt större inflytande över utvecklingen. Dessa båda motsatser förstärker varandra. När samhällets ansvarsområde ökar utan att ge plats för individuell rörelsefrihet, förstärks tendenser hos enskilda att vara sig själva nog. Att förena samhällets omsorg med utrymme för idealitet och personligt ansvarstagande är därför en huvudväg till ett rättfärdigare samhälle.

I detta anförande instämde Rolf Sellgren, Olle Grahn och Börje Stensson (alla fp).

Anf. 71 SVEN ASPLING (s):

Herr talman! När riksdagen åtskildes några dagar före jul efter att under några forcerade veckor ha behandlat regeringens s. k. sparplan stod det klart att vi kunde registrera en vändpunkt i den svenska trygghetspolitikens historia.

De beslut som fattades grundade sig på ett exempellöst knapphändigt och bristfälligt underlag. Med utslagsröstens övervikt drevs besluten igenom här i kammaren. Det finns anledning minnas detta nu och för framtiden.

Med den ekonomiska krisen som argument och förevändning gav sig den borgerliga regeringen på en rad viktiga sociala reformer för att åstadkomma s. k. besparingar. Besparingarnas slutsumma är alltså omgiven med många frågetecken, dock med ett undantag – ATP, som nu steg för steg kommer att undergrävas. Det var inte tal om att i stället för att angripa de

sociala reformerna söka uppnå besparingar genom andra åtgärder, exempelvis avskaffandet av den orättfärdiga indexregleringen av skatteskalorna. – Nej, i stället riktade sig sparaktionen mot grundläggande sociala reformer, och för första gången på närmare 50 år fick vi uppleva att socialdepartementet begärde riksdagens fullmakt för att påbörja en metodisk social nedrustning i vårt land.

Jag såg i dagstidningarna för en tid sedan att försäkringskassorna på sedvanligt sätt annonserade om nyheter från den 1 januari i år. Denna gång förelåg en väsentlig förändring mot tidigare liknande annonser. Denna gång var det fråga om en information om de försämringar som kommer att drabba allmänheten vid läkarbesök, vid sjukresor, vid inköp av medicin och vid tandvård. Dessutom meddelades att delpensionen väsentligt försämras genom att inkomstbortfallet kommer att ersättas med 50 % och inte som tidigare med 65 %. För första gången måste man nu informera om konsekvenserna av en social nedrustning i stället för som tidigare om nya reformer.

I den s. k. sparplanen hörde förändringen av basbeloppsberäkningarna till det mest uppseendeväckande. Dess omfattande följdverkningar står vi bara vid inledningen till. Det är här fråga om ett grundskott mot hela ATP-systemet.

Man påstod att ett motiv för att ändra basbeloppsberäkningarna var oljeprishöjningarna. Regeringens konstruktion innebär emellertid att även oljeprishöjningar som är lägre än höjningar på andra varor medför en standardsänkning för dem med basbeloppsanknutna förmåner. Man gjorde gällande att förslaget i första hand skulle påverka folkpensioner, ATP-pensioner, delpensioner, studiemedel och bidragsförskott. Därutöver skulle enligt regeringen bara begränsade utgiftsområden beröras. Detta höll naturligtvis inte. Enbart under riks försäkringsverket och försäkringskassorna faller ett fyrtiotal författningar som har betydelse vid fastställande eller beräkning av sociala trygghetsförmåner. Utöver dessa författningar berördes en lång rad bestämmelser i annan central lagstiftning. Man angav över huvud taget inte att basbeloppet utanför lagstiftningsområdet fått en vidsträckt användning – bl. a. i avtal mellan arbetsmarknadens parter om tilläggsförmåner till den allmänna försäkringen och i andra försäkringsavtal. Nog kan man tala om en upprörande nonchalans och en inkompetent handläggning av en fråga med denna utomordentligt omfattande räckvidd.

Först sedan vi socialdemokrater och andra slagit larm lär ett kartläggningsarbete ha påbörjats i justitiedepartementet för att undersöka i vilka fall det kan vara motiverat att inte använda det nya basbeloppet. Det skulle f. ö. vara intressant att veta hur långt detta kartläggningsarbete fortskridit. Och hur avser man agera inför den rättsosäkerhet som kommer att uppstå på hela det vidsträckta område det här är frågan om då det gäller upprivna avtal, tolkningstvister m. m.?

När det gällde att motivera förslaget till förändringarna av basbeloppsberäkningarna fick vi uppleva en märklig men också avslöjande argumentation. Utöver att man sökte spela ut industriarbetare mot pensionärer sökte man

också göra gällande att pensionärernas inkomster ökat mycket kraftigt. Man påstod att medan de totala reallönerna efter skatt för hela löntagarkollektivet ökat med 8 % sedan 1973 hade motsvarande ökning för pensionärskollektivet uppgått till 50 %. Man t. o. m. antydde att en urholkning av pensionsförmanerna skulle skapa större rättvisa mellan löntagare och pensionärer.

Regeringens beskrivning var direkt vilseledande. Pensionärskollektivets inkomstökning förklaras till den helt övervägande delen av att antalet pensionärer ökat mycket kraftigt, bl. a. beroende på sänkt pensionsålder och delpensionsreformen. Dessutom har antalet ATP-pensionärer med högre inkomster blivit fler, vilket helt naturligt drar upp medelinkomsten. Med undantag för de pensionärer som har fått höjda pensionstillskott har standardökningen uteblivit för den enskilde pensionären.

TCO-ekonomerna redovisade i sin höstrappport en analys av inflationens omfördelningseffekter. Analysen visade entydigt att inflationen gynnar höginkomsttagare och företagare, missgynnar löntagare och drabbar pensionärerna hårdast. Den genomsnittliga förlusten för alla pensionärshushåll, genom att deras besparingar urholkas, uppgick under 1980 enligt beräkningarna till 5 000 kr.

Låt mig slutligen tillägga att antalet pensionärer med 75 000 kr. i allmän pension inskränker sig till 2 % av ATP-pensionärerna och att ålderspensionen från ATP än så länge i genomsnitt är ca 17 000 kr. per år.

Jag säger detta som en upplysning till statsministern och andra på den borgerliga sidan som försvarat regeringens angrepp på ATP-pensionerna genom att anföra en pensionär med en årsinkomst med 75 000 kr. som exempel på att pensionärerna också borde få känna av åtstramningarna.

Som bekant har man från regeringens sida gjort gällande att de höjningar av pensionstillskotten som enligt tidigare riksdagsbeslut skall ske 1 juli 1981, liksom de beslut som kan komma, skulle vara motiv för att urholka värdesäkringen av pensionerna. Även detta var felaktigt. Avsikten har varit att pensionärerna – såväl folkpensionärerna som ATP-pensionärerna – genom värdesäkringen skall vara förvissade om att deras reella köpkraft garanteras även om priserna stiger. Genom pensionstillskotten skall de som har folkpension eller låg eller ingen ATP-pension få ökad köpkraft. Däremot har det aldrig varit tal om att pensionstillskotten skulle utgöra kompensation för en urholkad värdebeständighet.

Vare sig genom höjningen av pensionstillskotten 1 juli i år eller om man lägger på ett nytt pensionstillskott 1982 blir det någon ökning av grundtryggheten. Tvärtom försämras den. Högtidligt slog regeringen fast att de mest utsatta grupperna skulle skyddas. "I vissa fall har inga ingrepp alls gjorts, t. ex. när det gäller de handikappade", deklarerade statsministern. Och han tillade: "I andra fall, när generella ingrepp blivit ofrånkomliga, har de sämst ställda fått kompensation." Även detta visade sig i grunden vara felaktigt. Sparaktionen drabbade i huvudsak just de svaga grupperna – pensionärer, sjuka, handikappade, arbetsskadade och vårdbehövande.

När det så småningom stod klart för regeringen utbröt den totala förvirringen. I stället för att resolut dra tillbaka förslaget om bashelopsför-

ändringarna sökte man rädda ansiktet genom att utfärda löften om att man skulle se över vilka konsekvenser sparaktionen skulle få för de svaga grupperna och komma med förslag till kompensation. Det var så dags då . . .

Så har denna märkliga sparaktion vad gäller vissa av dessa utsatta grupper resulterat i att man nu föreslår att handikappersättningen, barnpensionen och barntillägget från folkpensioneringen samt bidragsförskotten skall höjas med en procentenhet den 1 juli i år.

Förslaget visar med önskvärd tydlighet hur svårt det är att i efterhand söka återställa förmånernas värde till den nivå de skulle ha haft med den tidigare basbeloppsberäkningen. Förslaget ger för det första endast en temporär kompensation; i förmånligaste fallet för högst två år. För det andra blir, genom den valda tekniken, kompensationen relativt större för den som har en låg förmån än för den som har en hög sådan. Urholkningen av t. ex. handikappersättningens maximibelopp, 60 %, kommer med den ändrade basbeloppsberäkningen att bli dubbelt så stor som urholkningen av ersättningens minimibelopp, 30 %. Ändå föreslås kompensationen bli lika stor i båda fallen – enligt nuvarande basbelopp 161 kr. per år. Det kan ju förefalla generöst att personer med den lägre ersättningen får en kompensation som för det kommande året inte bara uppväger den ändrade basbeloppsberäkningen utan också ger ett extra påslag. Men samtidigt får man en negativ effekt, nämligen att gränsen för att kvalificera sig för handikappersättning med en gång höjs med samma belopp som den generösa kompensationen. Hur tänker socialministern, som talade så varmt före jul för att fler personer genom den ändrade basbeloppsberäkningen skulle kunna kvalificera sig för handikappersättning, "kompensera" denna skärpning av villkoren? Jag utgår från att avsikten inte varit att göra det svårare att få ersättningen. Slutligen: Om man skall ge kompensation även för kommande år, kräver detta fortlöpande schablonhöjningar av förmånerna.

I stället för en sådan successiv kompensation av förmånernas urholkade värde har handikapporganisationerna helt naturligt krävt att man skall återgå till de tidigare reglerna för basbeloppsberäkningen.

Den främsta effekten av de ändrade basbeloppsberäkningarna blir nu i fortsättningen en successiv urholkning av kompensationsnivån inom ATP. ATP-systemet, inkl. folkpensioneringen, ger en pension som motsvarar sammanlagt 65 % av inkomsten före pensioneringen.

Riksförsäkringsverkets utredning visade att på 20 års sikt får en genomsnittlig inkomsttagare med ATP sin pension sänkt från 65 % till mellan 45 och 50 %. Man kan fråga sig om regeringen inte heller då det gällde ATP hade klart för sig vilka effekter förslaget till basbeloppsförändringen skulle komma att få. Eller var det möjligen så, att man hade effekterna klara för sig i det här hänseendet och att det var orsaken till aktionen?

Det gäller ju här miljoner ATP-pensionärer – de som i dag är 45 år och yngre och som nu måste räkna med starkt försämrade pensioner när de uppnår pensionsåldern, om man inte, som vi kräver, river upp beslutet om

basbeloppsförändringen. Får jag till detta foga att försämringen av pensionerna genom basbeloppsförändringen ju sätter in omedelbart och således kommer att drabba både dagens pensionärer och alla tillkommande under årens lopp.

Stats-, kommunal- och landstingsanställda är garanterade en viss procent av sin slutlön i pension. Denna tjänstepension är samordnad med pensionen från den allmänna försäkringen så att förmånerna från den allmänna försäkringen utgår fullt ut, medan tjänstepensionsförmånerna "fyller på" upp till den garanterade nivån.

Beslutet om basbeloppsförändringarna innebär att den allmänna försäkringen kommer att svara för en mindre andel av den totala pensionen än enligt tidigare regler. Stat, kommun och landsting får alltså – om inte avtalen ändras – svara för en större kostnadsandel och kan få öka sina pensionsåtaganden kraftigt. Detta påverkar självfallet den statliga och kommunala ekonomin. Det sker vid en tidpunkt när regeringens pålagor ställt kommuner och landsting inför stora och växande ekonomiska bekymmer. Vilka kostnader kommer förändringen av basbeloppet att medföra för kommuner och landsting och för staten? Och nog rimmar detta dåligt med riksdagens beslut att inga förslag skall läggas fram utan att eventuella kommunalekonomiska konsekvenser av de framlagda förslagen analyserats och utförligt redovisats.

Den sociala nedrustningen har självfallet drabbat många andra områden utöver de nämnda. Det studiesociala systemet försämras och stora grupper av pensionärer och barnfamiljer ställs utanför det bostadsstöd de tidigare haft, för att nu nämna ytterligare ett par viktiga områden där den sociala nedrustningen kommer att bli högst kännbar.

Regeringen tycks oförtrutet vilja gå vidare på den sociala nedrustningens väg. På annat sätt kan man inte tyda dess uttalande om att det nu är sjukförsäkringssystemet som står i tur att drabbas av sparåtgärder. Därmed är det åter fråga om åtgärder som särskilt hårt drabbar vanliga löntagare i detta land.

I sitt s. k. handlingsprogram säger regeringen att dess förslag är präglad av rättfärdighet och solidaritet. Men var ligger rättfärdigheten i att löntagarna över en natt genom höjda skatter och ökade priser förlorar vad deras förhandlare vunnit vid förhandlingsbordet? Var ligger solidariteten i ett program som först undergrävt ATP-systemet och nu skall attackera sjukförsäkringen?

De borgerliga ger ofta gamla hederliga uttryck ett omvänt innehåll. Vi socialdemokrater har lärt oss att ha en stark känsla för ordens valör och kallar därför den borgerliga politiken vid dess rätta namn: en social nedrustning. Nu som tidigare kommer socialdemokratin att slå vakt om och ta strid för det sociala trygghetssystem som har byggts upp under lång tid. Därför kräver vi att den fulla värdesäkringen åter skall gälla för folkpensioner, för ATP och för andra sociala trygghetsreformer. Därför kräver vi att kompensationsnivån inom delpensionsförsäkringen skall återställas till 65 %. Därför kommer

vi att motsätta oss regeringens planer på en försämring av sjukförsäkringen.

Låt mig, herr talman, med kraft understryka att vakthållningen kring vårt sociala trygghetssystem i dag är viktigare än någonsin.

Anf. 72 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Kraven på en socialt medveten fördelningspolitik är särskilt viktiga under år då samhällsekonomin ställer krav på återhållsamhet. Det slås fast i regeringsförklaringen från hösten 1979. Jag vill, trots vad Sven Aspling sade nyss, påstå att vi har levt upp till denna målsättning.

Årets budgetproposition har en klart fördelningspolitisk profil. Den är en uppföljning av en konsekvent och medveten politik för att skydda utsatta grupper och angelägna områden. Låt mig ge några exempel på hur regeringen har följt upp denna politik.

Det kommunala skatteutjämningsbidraget, som är så viktigt ur fördelningspolitisk synpunkt, har fyrdubblats sedan 1976, vilket innebär att de fattigaste kommunernas möjligheter att ge sina medborgare tillfredsställande service och omsorg kraftigt har ökat.

Genom kraftfulla arbetsmarknadspolitiska insatser har arbetslösheten kunnat hållas på en jämförelsevis låg nivå. I dag är ca 160 000 fler människor i sysselsättning än 1976, och det är fler än någonsin tidigare.

Det totala anslaget på handikappområdet har mer än fördubblats sedan 1976, och anslagen till handikapporganisationerna har under samma tid mer än femdubblats. I årets budgetproposition föreslås statens insatser på handikappområdet uppgå till drygt 14 miljarder kronor, vilket är en ökning med 15,5 % jämfört med innevarande budgetår.

De familjepolitiska stödformerna har successivt byggts ut och förbättrats. Barnbidraget har höjts från 1 800 kr. år 1976 till f. n. 3 000 kr. per barn och år. Föräldraförsäkringen har successivt byggts ut, senast med tre månader från 1 juli 1980 till tolv månader. Barnomsorgen har byggts ut kraftigt.

Det statliga stödet till social hemhjälp och färdtjänst har ökat med 2 042 milj. kr. sedan 1976. Pensionärsorganisationerna har fått särskilda medel för sin verksamhet. Sedan regeringsskiftet 1976 har folkpension och pensions-tillskott ökat med tillsammans nära 10 000 kr. per person och år.

Det talas ibland i den politiska debatten – det var f. ö. fallet också för ett ögonblick sedan – om social nedrustning i Sverige. Jag har tidigare sagt här i kammaren att den som använder det uttrycket känner Sverige dåligt. De exempel på utbyggnad av den sociala sektorn som jag här har nämnt visar på något annat än social nedrustning. Tvärtom – de visar på en upprustning på de områden där behoven är störst, en satsning på de grupper som har rätt att ställa krav på solidaritet från dem som har det bättre ställt.

Det är, herr talman, en medveten fördelningspolitik som har bedrivits, och den kommer att fortsätta.

Trots den återhållsamhet som det samhällsekonomiska och statsfinansiella läget kräver bibehålls den standard som kännetecknar svensk socialpolitik.

Solidariteten kräver att tillgängliga resurser satsas i första hand på utsatta grupper. Detta har också skett. Och när jag säger detta är det med respekt för ordens valör, Sven Aspling. Budgetutvecklingen på olika punkter som jag har pekat på talar sitt tydliga språk. Vi har också kunnat bereda utrymme för vissa nya satsningar, främst inom missbruks- och handikappområdena.

Den sociala sektorns andel av samhällsekonomin har ökat kraftigt. Totalt omfattar socialhuvudtitelns förslag 60,7 miljarder kronor – en ökning med 7,5 miljarder kronor jämfört med föregående år – och utgör därmed omkring 27 % av den statliga budgetens totala omslutning. Därtill kommer den överföring som äger rum till hushållen inom socialförsäkringssystemet. Den var 1980 nära 80 miljarder kronor, vilket utgjorde 29,5 % av den privata konsumtionen.

För att kompensera effekterna av de nya basbeloppsberäkningarna har ersättningsnivån för handikappersättning, barnpension, barntillägg och bidragsförskott i årets budgetproposition föreslagits bli höjd.

Detta har skett just för att vi skall kunna leva upp till de utfästelser som vi har gjort om att stärka de svagas situation i samhället. Det står vi för. Det är ingen urholkning som vi har gjort, utan det gäller en medveten politik för att stärka deras situation.

Det är samma bakgrund till förslaget om att pensionstillskotten, efter att ha höjts den 1 juli 1981 i enlighet med tidigare riksdagsbeslut, kommer att förbättras ytterligare fr. o. m. den 1 juli 1982.

Jag kan inte förstå Sven Asplings resonemang – att det skulle vara något fel att stärka och förbättra standarden även fortsättningsvis för dem som har de allra lägsta pensionerna i vårt land. Det är ett ihåligt argument att påstå att inte detta är en medveten fördelningspolitik. Och det förvånar mig mycket att socialdemokraterna inte vill medverka i en sådan politik.

Jag vill också gärna understryka att när Sven Aspling drar ut perspektivet till ett 20-årsperspektiv med den förändrade basbeloppsberäkningen, så är det att medvetet förvränga en utveckling. Vad vi har gjort är ju att ändra basbeloppet under en tid när vi har ekonomiska svårigheter, när energipriserna på framför allt importvaror spelar så stor roll, för att med en långsammare ökningstakt för pensionerna göra det möjligt att inom de ramar som vi har till förfogande bibehålla ett socialt trygghetssystem – att planera inte bara för det här året utan också för kommande år så att vi kan ge även kommande generationer den trygghet som de behöver.

Det är nämligen så att en omfördelning av befintliga samhällsresurser är den enda väg som är framkomlig om vi skall kunna fortsätta arbetet med att skapa ekonomisk grundtrygghet och jämlikhet.

Därför måste vi också ägna särskild uppmärksamhet åt flerbarnsfamiljernas ekonomiska situation.

Familjepolitiska stödformer av olika slag har, som jag nyss nämnde, byggts ut och förbättrats för att garantera en grundtrygghet och en god standard för barnfamiljerna. För flerbarnsfamiljerna har dessa åtgärder inte varit tillräckliga. Det är därför nu nödvändigt att vidta ytterligare åtgärder.

Regeringen kommer, som statsministern tidigare anmält, att föreslå en

höjning av barnbidraget för tredje barnet med 750 kr. per år och för fjärde och följande barn med 1 500 kr. per år.

Jag vill också betona den avgörande betydelse för barns utveckling och trygghet som en god kontakt mellan barn och föräldrar innebär.

De förbättringar som hittills har skett inom föräldraförsäkringen har inneburit att småbarnsföräldrarna har fått bättre ekonomiska förutsättningar att utnyttja den lagstadgade rätten till förkortad arbetstid.

En viktig byggsten i en heltäckande familjepolitik är det förslag till ATP-rätt för vård av små barn som regeringen kommer att lägga fram till riksdagen i vår. Det är en rättvisefråga att den viktiga uppgiften att vårda egna barn inte medför en urholkning av pensionsskyddet.

Utbyggnaden av stödet till barnfamiljerna måste ske tillsammans med en fortsatt utbyggnad av barnomsorgen.

Utbyggnaden av barnomsorgen är ett prioriterat område och fullföljs enligt riksdagens beslut om 100 000 nya platser perioden 1977-1981, men med en förskjutning av tidsplanen som enligt nuvarande bedömning kan beräknas till ett år. Det innebär att antalet nytillkomna platser 1982 kan beräknas till 116 100, varav 33 100 i familjedaghem.

En proposition om förenklade statliga regler inom barnomsorgen kommer att läggas fram för riksdagen inom kort. Enligt planerna skulle denna proposition redan ha lagts på riksdagens bord. Kommunförbundet har emellertid uttryckt önskemål om ytterligare överläggningar, vilket innebär en viss fördröjning.

Herr talman! En av de viktigaste socialpolitiska frågorna för framtiden är arbetet med utformningen av de åtgärder som skall tillgodose de äldres behov av omsorg, service och vård.

Det är nödvändigt med en aktiv planering av äldreomsorgen. Utgångspunkten måste vara en övergripande helhetssyn, som innebär att alla människor i vårt samhälle känner att de behövs, att de är en tillgång och har någonting att tillföra sin närmaste omgivning, sig själva och samhället som helhet.

Utgångspunkten för samhällets insatser för äldre måste vara att den enskilda människan skall kunna fortsätta att leva sitt liv så normalt som möjligt, vara kvar i den invanda miljön så länge som möjligt, och att omsorg och service anpassas efter de behov som uppstår.

Den äldreberedning som regeringen nu har tillsatt har som första uppgift att se över åtgärder som hör samman med de äldres behov av omsorg, service och vård. Jag räknar med att beredningen skall kunna bli ett bra forum för överläggningar om den framtida inriktningen av äldreomsorgen mellan de politiska partierna, pensionärsorganisationerna och kommunförbunden.

Full delaktighet och jämlikhet är det internationella handikapparets tema. Vi vet alla att vi har långt dit, men vi är också alla överens om att det internationella handikappåret måste innebära ett fördjupat och intensifierat arbete för att kunna nå målet.

Våra åtgärder inom handikappområdet syftar till att undanröja handikappades svårigheter, så att samhället - både den yttre fysiska miljön och de

verksamheter som bedrivs i samhället – blir tillgängligt.

Det är viktigt att konstatera att det råder bred samstämmighet om målen. Handikapporganisationerna har i hög grad varit pådrivande och inspiratörer i detta arbete.

De fyra senaste regeringarna har haft samma inriktning för politiken inom detta område, och riksdagen har i allt väsentligt fattat sina principiella beslut i enighet. Det råder också enighet om motiven för insatserna på handikappområdet. Insatser för delaktighet och jämlikhet görs därför att handikappade människor behövs i samhällsbyggandet på samma sätt som alla andra.

Handikappade har samma rätt att få vara resurser i den gemenskap som samhället utgör. Gemenskapen blir fattigare och svagare om människor står utanför den. Alla individer i alla åldrar har något att ge till andra medmänniskor. Det ligger alltså i allas intresse att fullfölja det handikappolitiska programmet.

Herr talman! Åtgärder som förebygger missbruk av alkohol och andra droger hör till de angelägnaste i samhället.

Regeringen har därför föreslagit en fortsatt kraftig utbyggnad av samhällets insatser för vård av alkohol- och narkotikamissbrukare. Särskilda medel reserveras för att genomföra förslag som lagts fram av regeringens samordningsorgan för alkoholfrågor. Förslagen syftar till en ökad information och fördjupad opinionsbildning kring alkohol och andra droger och ett intensifierat utvecklingsarbete på vårdområdet.

Särskilt uppmärksammas behovet av insatser för kvinnor i tidigt missbruk.

En särskild satsning görs på forskning omkring samhällsutvecklingens sociala konsekvenser. Anslaget inom alkohol- och narkotikaområdet, inom socialhuvudtitelns område, ökar med sammanlagt 47,2 milj. kr.

Samhället kan aldrig acceptera att människor går under på grund av missbruk. En adekvat vård och rehabilitering måste kunna erbjudas.

Frågan som gäller möjligheterna att ge missbrukare vård utan deras eget samtycke tillhör de som diskuterats mest i samband med reformeringen av sociallagstiftningen. Det är med stor glädje jag nu kan konstatera att den av regeringen tillsatta socialberedningen, efter ett intensivt arbete, kunnat lägga fram ett enhälligt förslag till ny lag om vård av missbrukare i vissa fall. Syftet är att lagen skall komplettera socialtjänstlagen i de fall missbrukare av narkotika eller alkohol inte kan beredas nödvändig vård i frivilliga former. Lagförslaget remissbehandlas nu, och min avsikt är att i vår lägga fram en proposition till riksdagen.

Narkotikaproblemet ger anledning till stor oro.

Missbrukets konsekvenser i form av sociala problem för såväl missbrukare som närstående, sjukdomar, brott och skador på personer och egendom blir allt allvarigare.

I alla led krävs en ökad medvetenhet om faran i narkotikamissbruket. Det sker nu ett arbete på bred front för att hejda utvecklingen av narkotikamissbruket.

Ökade polis- och tullinsatser har gett till resultat att beslagen av narkotika

har ökat. Skärpt praxis för åtal vid innehav av narkotika och höjda minimistraff för grova narkotikabrott kan förväntas få en avskräckande effekt för de narkotikabrottslingar som kallt kalkylerar med ett tänkbart straff – närmast som en företagsmässig faktor.

Internationellt agerar Sverige aktivt i FN och Europarådet för att den gemensamma kampen mot narkotikamissbruket skall effektiviseras.

Genom förebyggande arbete och information om drogernas skadeverkningar strävar vi efter att minska efterfrågan av narkotika. Vård- och rehabiliteringsinsatserna byggs ut och utvecklas. I en bred offensiv går socialdepartementet nu ut med information till landets alla högstadiel elever. För att väcka till insikt och stödja vuxna för en bättre handlingsberedskap utarbetas en handbok i drogfrågor för föräldrar.

I hela vårt land pågår nu ett brett arbete för att med olika instrument komma till rätta med alkohol- och drogmisshandlingen. Det arbetet kommer att fortsätta både när det gäller att fördjupa informationen och opinionsbildningen, att förbättra missbruksvården och att vidta nödvändiga restriktioner.

Samtliga dessa åtgärder måste ses i ett samlat perspektiv.

Vi kan nu konstatera att den breda informationssatsning som drogs igång iaktionen mot alkoholfaran för snart ett år sedan har gett klart positiva resultat.

En opinionssvängning har skett, ett nytt medvetande har nåtts, och en omprövning av tidigare tillåtande attityder till traditionella alkoholvanor kan konstateras.

Alkoholkonsumtionen har sjunkit kraftigt.

Att ytterligare förstärka den omprövning av attityden till alkoholen som pågår är nu en mycket angelägen uppgift. Jag vill kraftigt understryka att det är fråga om ett ihärdigt och långsiktigt arbete. Fortsatta kraftiga informationsinsatser måste till för att vi skall kunna bygga vidare på den grund vi tillsammans har lagt.

Men det räcker inte med att enbart rikta sig mot traditionella alkoholvanor och mot drogbruk. Vi måste arbeta för att stimulera till en fördjupad diskussion om våra livsmönster. Regeringen har därför i budgetpropositionen föreslagit särskilda medel för en fortsatt och fördjupad opinionsbildning mot drokkulturen.

I det här arbetet spelar folkrörelserna en mycket väsentlig roll. Folkrörelserna har genom sin idéburna verksamhet mycket stora möjligheter att nå fram med det positiva budskapet om värdet av delaktighet och gemenskap i samhällslivet i stället för flykt och isolering genom droger.

De särskilda alkoholpolitiska åtgärder som nu vidtas får emellertid inte ses isolerat. De är i stället att betrakta som komplement till de allmänpolitiska åtgärder som syftar till att öka gemenskapen och tryggheten i samhället och motverka negativa effekter av samhällsutvecklingen.

Den grundläggande frågan när det gäller att komma till rätta med den verklighetsflykt som drogmisshandlingen utgör är vilket samhälle vi vill skapa. 1980-talets förnyelse och planering av samhället måste utgå från individen

och dennes behov som en helhet.

Den nya socialtjänstlagen, som riksdagen förra året fattade beslut om, kommer att vara ett utmärkt redskap för det fortsatta arbetet på det här området.

Vi måste förändra och planera så, att vi i vårt moderna samhälle får utrymme för mer gemenskap över generationsgränserna och mer medmänsklighet och medansvar. Vi måste forma vårt samhälle så, att alla människor oavsett ålder får utnyttja sina resurser och känna att de har en uppgift att fylla.

Anf. 73 SVEN ASPLING (s) replik:

Herr talman! Jag har under många riksdagsår inte varit någon vän av starka ord, och jag har sällan brukat dem. Vid debatterna under de senaste månaderna om den s. k. sparplanen har det emellertid inte varit möjligt att undvika starka ord. Jag har helt enkelt varit upprörd över den okunnighet, ja, den cynism och den brist på vad jag skulle vilja kalla politisk hederlighet som har färgat så mycket av det vi har upplevt när det gäller den s. k. sparplanen och dess allvarliga konsekvenser, inte minst på det socialpolitiska området. Detta för mig över till en kort kommentar.

Det allvarliga är att landets socialminister står i talarstolen i Sveriges riksdag och egentligen förnekar de allvarliga konsekvenserna av basbeloppsförändringarna – de förändringar som är och förblir ett direkt svek mot landets pensionärer. Tiden medger inte att jag, trots att det är frestande, går igenom den lista som fru Söder räknade upp beträffande olika anslagsposter och deras förändringar – helt naturliga förändringar i inflationens Sverige. Men ett exempel vill jag ge. Den höjning av barnbidraget med 200 kr. som riksdagen fattade beslut om under det urtima riksmötet kompenserade, på grund av höjningen av moms och energipriserna, bara en tredjedel av barnfamiljernas ökade utgifter. Dessutom har närmare 200 000 familjer mist sitt bostadsstöd.

Allra sist vill jag fråga om jag kan få en kommentar av fru Söder då det gäller den allvarliga försämringen av ATP. Vad det är fråga om framgår av riksförsäkringsverkets yttrande till socialförsäkringsutskottet. Steg för steg urholkas nu ATP-pensionerna. Och hela systemet är, på litet sikt, i fara. Själva grunden för ATP är nämligen värdesäkring. Hade fru Söder ingen aning om att förändringen av basbeloppsberäkningarna skulle få denna effekt? Och om hon hade det, var det orsaken till denna uppseendeväckande aktion?

Jag har förstått att fru Söder är väl medveten om att de 200 milj. kr. som man nu säger sig spara genom att försämra ATP-pensionerna är pengar som inte kan användas för att förbättra det katastrofala budgetunderskottet. Det är ju som bekant löntagarnas pengar. Min fråga blir: Var icke fru Söder medveten om konsekvenserna av basbeloppsförändringen, konsekvenser som nu kommer att följa oss? Så länge jag, fru Söder, har säte och stämma i denna kammare och ända till dess ni ändrar basbeloppsberäkningarna kommer att jag att ställa dessa frågor.

Nr 72

Onsdagen den
4 februari 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 74 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Det är inte särskilt meningsfyllt att vi i denna sena timme upprepar allt det som sades veckorna före jul. Men jag vill ändå gärna säga till Sven Aspling att jag naturligtvis har varit helt medveten om konsekvenserna av de förslag jag lagt fram för Sveriges riksdag. Det är inte fråga om att rasera ATP-systemet. Det är ett trygghetssystem som Sveriges riksdag har beslutat om. Man har byggt upp ett system som kommer allt fler människor till godo. Basbeloppsförändringen gjordes för att under en tid i ekonomiskt trångmål reducera ökningstakten inom ATP-systemet, för pensionerna kommer alltfört att öka. Samtidigt vidtar vi också åtgärder för att ännu bättre tillgodose dem som har bara folkpension och liten ATP med en ytterligare utbyggnad av pensionstillskottet.

Det har alltså varit en medveten politik som ett led i det arbete som regeringen i övrigt har fört och som innebär att vi har satt solidaritetsarbetet i högsätet. Det blir något mindre klyftor mellan pensionärerna under den här tiden som vi har det rensade basbeloppet, men den konsekvensen får vi alltså ta.

När det gäller barnbidraget vill jag säga till Sven Aspling att socialdemokraterna i höstas föreslog en lång rad åtgärder som i sig skulle innebära ökade kostnader för barnfamiljerna. Men socialdemokraterna föreslog ingen höjning alls av barnbidraget i det läget. Däremot anslöt sig socialdemokraterna till regeringens förslag om höjda barnbidrag när deras eget förslag i övrigt hade fallit. Jag tycker detta talar för sig självt i det här sammanhanget.

Anf. 75 SVEN ASPLING (s) replik:

Herr talman! Jag noterar att fru Söder denna natt här i riksdagen har deklarerat att hon var medveten om konsekvenserna av basbeloppsförändringen. Det är tillfredsställande att fru Söder erkänner att hon var medveten om detta. Men på sitt sätt blir frågan mycket allvarlig när man medvetet har gjort detta.

Fru Söder säger att det inte är fråga om att rasera ATP. Fru Söder! Konsekvenserna av basbeloppsförändringen – låt mig upprepa det – är så allvarliga att hela systemet på litet sikt kommer i fara. Läs riksförsäkringsverkets yttrande! Vi har i detalj studerat detta, och jag står inte här i riksdagen denna sena kväll bara för att påpeka detta faktum, utan det är för att uttrycka den oro jag känner eftersom jag i så hög grad har varit engagerad när det gällt att driva igenom denna vår största sociala trygghetsreform. Det är det som är det allvarliga.

Nu säger fru Söder – och då blir debatten ännu märkligare – att detta skedde av någon sorts omtanke om ATP.

Jag har redan påpekat att spareffekten på ATP-sidan inte kommer att leda till något påslag på statsbudgeten. Det är ju pengar som hör hemma i AP-fonden. Var det alltså omtanken om AP-fonden som var den verkliga orsaken till ändringen av basbeloppsberäkningen? Vad var det som i så fall uppfordrade regeringen och fru Söder att ge sig på det här? Det kan ju i varje

fall icke ha varit något krav från löntagarorganisationerna – sannerligen inte. Det är ju dessa som i dag uttalar stor oro för vad som har skett. Det är ju inte så att det här kommer att leda till någon sorts utjämning. Det kommer stegvis att leda till en försämring av hela vårt pensionssystem, och det är detta som är så djupt allvarligt.

Herr talman! Det här är min sista replik, men låt mig få understryka att fru Söders medverkan i ändringen av basbeloppet – och detta beklagar jag – kommer att registreras nu och i framtiden.

Anf. 76 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag vet inte om jag hörde rätt. Linnea Hörlén var uppe för en stund sedan här – jag ser henne inte i kammaren nu – och hon sade faktiskt att man inte kan lagstifta eller besluta i den här kammaren om rättvisa och rättfärdighet. Jo, det är just vad vi kan! Vi kan tala om barmhärtighet i många sammanhang. Men om rättvisa skall skapas i ett samhälle, så är det genom lagstiftning samt genom en ekonomisk och social politik som man gör det. Det är ju därför vi är här.

Man kan aldrig skapa ett rättvist samhälle genom att tala bra om det och använda vackra ord. Det är handlingen i det här huset som avgör om vårt land får större eller mindre rättvisa. Vi sörjer, fru socialminister, inom socialdemokratien och inom arbetarrörelsen när vi nu ser hur det blir med det välfärdssamhälle som vi har byggt upp, där sten har lagts på sten och där år efter år har varit fyllt av ett idogt arbete i kommittéer och i kanslihuset. Kanske är det en mönsterstat i världen som vi skapade nästan av intet – det här landet har faktiskt varit ett fattigt land. Det är socialdemokratiens och arbetarrörelsens stora historiska bedrift i vårt land.

Vi hade väl aldrig trott att man på bara några år skulle kunna riva ned den ekonomiska grund på vilken vi stod. Vi har sagt – och jag vill, herr talman, gärna upprepa det – att vi skulle inte ha blivit trodda och att vi inte hade trott det själva om vi i 1976 års valrörelse hade beskrivit dagens situation och sagt att så här kommer det att bli. Men nu är vi där.

Vi påpekade gång på gång i valdebatt efter valdebatt att grunden för ett samhälle och för möjligheterna att bedriva en socialt rättfärdig politik är att man har en sund ekonomi. Sven Aspling har talat här nyss, och jag påminner mig hur han av centerpartiet nästan utsattes för smälek därför att han inte omedelbart stödde centerns krav på en sänkning av pensionsåldern till 65 år. Det var i och för sig ett riktigt krav. Vi tillbakavisade det inte, därför att vi tyckte att det var oviktigt. Halva nationen på löntagarsidan hade ju faktiskt rätt till pension vid 65 år, medan de som hade de svåraste och hårdaste jobben inte hade det, så det var alltså ett rättfärdighetskrav. Men det måste finansieras. Det var detta som var poängen. Vi kunde inte genomföra reformen förrän vi hade finanserna i ordning så att vi kunde betala den. Därför fick den genomföras steg för steg, och när tiden var mogen för det kunde den slutgiltigt genomföras.

När vi värnar om ekonomin är det just för att skydda den svaga parten i samhället. Jag tror att vi i efterhand, genom framtida vetenskapliga

undersökningar av dagens ekonomiska situation, kommer att få belägg för att det är de människor som har det svårast och som är svagast i samhället som har betalt det mesta. De starka krafterna tar nämligen alltid sitt på ett eller annat sätt – genom lagstiftning, genom riksdagsbeslut eller genom att kringgå beslutet. Det finns så oändligt många bevis för detta.

Det finns ett förakt i samhället för svagheten. När t. ex. arbetslösheten ökar, då är det många som inte vänder sig till dem det gäller, nämligen regeringen och de politiska partierna, utan vänder sig mot enskilda människor genom att säga: De arbetslösa är lata, de är inte tillräckligt framt, de tar inte det arbete som finns, osv. Vi känner till det resonemanget. Det grundar sig på ett förakt för svagheten. Man kräver starka människor, och de starka människorna skall alltid ha sitt.

Från den socialdemokratiska utredningsavdelningen har vi fått en sammanställning som socialministern säkert känner till. Den har gjorts av Erik Åsbrink och Ulf Larsson. I den kan man på sida efter sida avläsa hur klyftorna ökar i vårt svenska samhälle. Jag skall bara ta några exempel.

Regeringen ville öka hushållssparandet, alltså det enskilda sparandet, och man införde ett skattesparande. Arbetarfamiljen Bengtsson med 70 000 kr. i årsinkomst kan få ut 960 kr. genom detta skattesparande, om familjen sätter in 400 kr. i månaden på ett skattesparkonto. Det kan ju synas bra. Men direktör Andersson med 200 000 kr. i årsinkomst kan tjäna 6 389 kr. på ett år bara genom att överföra pengar från ett konto till ett annat. Jag kan inte förstå annat än att sådant ökar klyftorna.

Inom Landsorganisationen har man med hjälp av material från hushållsbudgetundersökningen 1978 studerat effekterna av vidtagna åtgärder för tre olika typer av arbetarfamiljer med barn. Denna undersökning visar bl. a. att en familj med två vuxna och två barn får en minskad disponibel inkomst av 1 400 kr. på grund av momshöjning, bensinskatt höjning och ökad kostnad för hushållsenergi. Utredarna Larsson och Åsbrink har vidare tagit fram en annan arbetarfamilj och konstaterar att den disponibla inkomsten har minskat med 7 889 kr., dvs. med 8,5 % under tiden 1976–1980, medan den disponibla inkomsten faktiskt ökade under de tre åren mellan 1973 och 1976 med nästan detsamma, nämligen 8,1 %. Aktieägarna och förmögenhetsinnehavarna fick emellertid ökade förmåner. En utdelning på 7 500 kr. ger enligt uppställningen en skattesänkning på 2 250 kr. Så där kunde man fortsätta. Det är klart att detta skapar klyftor. Jag kan inte tänka mig annat.

I går träffades en uppgörelse mellan SAF och LO. Sveriges löntagare tog därmed på sig ett stort samhällsansvar, och vi måste säga att LO var modest i sina krav. Reallönesänkning blir en obehaglig följd av detta avtal. Det här bevisar väl om något att svensk fackföreningsrörelse är beredd att ta sitt ansvar, men detta kräver också att regeringen för en rättvis fördelningspolitik. Det är oerhört viktigt, ty det är det som egentligen är grunden för att man kan vara med på sådant här.

Nu följer det nya sparpaketet som kommer att ytterligare öka klyftorna. Herr talman och fru socialminister! Alla är ju medvetna om, eller borde vara

medvetna om, att det inte går att äta en större kaka än den som bakas. Jag tror inte att detta egentligen är något problem. Alla begriper det här för det är enkelt. Så är det. Vi vet att produktion och sådant har minskat, men det är ju inte detta som saken gäller. Huvudfrågan för oss inom socialdemokratien är: Hur fördelas kakan?

Socialministern bär huvudansvaret inom en regering för att kakan fördelas rättvist. När vi började bygga upp vårt land var det tre personer inom socialdemokratien och arbetarrörelsen som var centralfigurer: statsministern Per Albin, finansministern Ernst Wigforss och socialministern Gustav Möller. Detta var det triumvirat som byggde upp vårt svenska välfärdssamhälle och skapade rättvisa mellan människor. Fru socialministern har alltså en central roll i den regering som nu sitter. Hennes uppgift är att se till att rättvisa skapas och att det förs en riktig fördelningspolitik.

Vi undrar nu mycket över vad som kommer att ske under 1981. Jag skulle vara tacksam om socialministern inför kammaren försäkrade – oavsett vad det nu är värt – att löntagarnas återhållsamhet i årets avtalsrörelse möts av regeringen med en politik som leder till just en rättvis fördelning. Eller skall klyftorna öka även i fortsättningen? Man kan egentligen bolla med siffror väldigt mycket, men till slut får man gå ned till den enskilda familjen för att se vad som händer. Det är då det visar sig att klyftorna ökar. Om vi inte klarar det här – och det är egentligen det allvarliga – kommer den sociala oron i samhället att öka.

Grunden för att människor skall ställa upp – i varje fall inom arbetarrörelsen – är att man känner att det finns en regering som just slår vakt om den rättvisa fördelningen.

Jag har, herr talman, till slut bara en annan fråga, som jag skall dra mycket hastigt. Det har cirkulerat uppgifter om att socialtjänstlagen skulle skjutas på framtiden – ett eller flera år. Jag vet inte om jag tolkade socialministern rätt för en stund sedan, men jag drog den slutsatsen att så inte är fallet, utan att det är regeringens ambition att socialtjänstlagen skall träda i kraft den 1 januari 1982. Jag vore tacksam om jag på den punkten, och på andra punkter också, kunde få ett svar.

I detta anförande instämde Thure Jadestig (s).

Anf. 77 LINNEA HÖRLÉN (fp) replik:

Herr talman! Hade Evert Svensson hört noga på vad jag sade, hade han uppfattat att jag talade om att man inte kan lagstifta fram rättfärdighet och rättvisa. Man kan naturligtvis lagstifta om rättvisa. Man kan stifta lagar som syftar till att utveckla och skapa rättfärdighet och rättvisa i ett samhälle men man kan inte tvinga någon människa att följa de lagarna. Vi vet att det alltid finns tusen kryphål som människor kan hitta på för att undvika att följa lagar.

Vi får alltså inte ett rättfärdigare samhälle, om inte människorna följer lagarna, och det är därför vi måste räkna med personliga insatser av den enskilda människan för att få ett rättfärdigare samhälle. Det var detta jag

försökte säga när jag talade om att man inte kan lagstifta fram rättfärdighet och rättvisa – sådant måste växa fram inom ramar som politiken drar upp. Här krävs alltså personliga insatser av alla som vill ta ansvar.

Anf. 78 EVERT SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tackar för den repliken. Jag drar den slutsatsen att Linnea Hörlén menar att det är i denna kammare som vi lagstiftar och beslutar om sådant som skapar rättvisa i vårt samhälle.

Anf. 79 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Evert Svensson drog upp en hel del resonemang omkring vårt välfärdssystem. Han påstod i inledningen att välfärdssamhället redan skulle vara raserat. Jag vill bestämt bestrida det påståendet. Tvärtom är det min uppgift, som Evert Svensson också sade, att vidmakthålla och utveckla välfärdssamhället, eftersom jag har uppgiften att vara socialminister.

Jag vill påstå att i årets budgetproposition har den sociala sektorn hävdat sig mycket väl. Den utgör i år en större andel än någonsin tidigare. Den har nämligen ökat procentuellt i den stora budgetomslutningen i årets budgetproposition. Detta är ett faktum som inte går att bestrida. Då kan man inte heller i samma andetag hävda att vi inte söker vidmakthålla det sociala trygghetssystemet i vårt land.

En annan och viktig fråga är hur man sedan fördelar de pengar som vi har till förfogande. Jag har tidigare haft en polemik med Sven Aspling i denna fråga. Jag menar att vi också måste diskutera hur vi använder utrymmet inom den givna ramen och söka möjligheter att fördela detta bättre. Vi måste ha modet att förändra ett system, om detta leder till ett bättre resultat.

Jag noterar också med stor tillfredsställelse att Evert Svensson här apostroferade att den mycket måttfulla uppgörelsen som träffades i går natt är till ovärderlig glädje för svensk ekonomi. Evert Svensson hoppades att detta skulle betraktas med respekt från regeringens sida och att vi skulle ta denna uppgörelse i beaktande när vi fattade våra fördelningspolitiska beslut. Jag ser detta som ett mycket viktigt uttalande. Som bekant har statsministern inbjudit socialdemokraterna och de fackliga organisationerna till diskussioner om hur man på rätt sätt skall följa upp detta i diskussionen om de framtida skatterna. Här finns alltså en god möjlighet för socialdemokratin att vara med, att ta sitt ansvar och att medverka till att vi minskar klyftorna i vårt land, något som är regeringens ambition.

Evert Svensson anförde här flera exempel för att visa att vi fått ökade klyftor. Jag kan inte kommentera dessa exempel, eftersom jag inte penetrerat dem. En uppgift som jag använt mig av tidigare, även om det nu är en tid sedan, härrör från perioden 1973–1976, då socialdemokraterna som bekant satt i regeringsställning. Den uppgiften visar att inkomstutvecklingen var bättre för dem som levde på förmögenhet än för dem som levde på en förtjänad inkomst. Det var alltså under den socialdemokratiska regerings-epoken. Jag vill inte påstå att detta var medvetet – det tror jag inte. Men det är värt att notera att med den ekonomiska politik som socialdemokraterna då

förde så blev detta följden. Jag tycker därför att man skall vara något försiktigare med sådana här räkneexempel och i stället se till helheten. Ambitionen hos centern och hos regeringen är att medverka till minskade klyftor i det här landet och till en socialt medveten fördelningspolitik.

Nr 72

Onsdagen den
4 februari 1981

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 80 EVERT SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Det är klart att man måste se allt i sin helhet. Om det i vissa avseenden blivit ökningar på socialhuvudtiteln, så måste man vid bedömningen av dessa ta hänsyn till inflationen och till hur skatten har lagts om. Man måste få fram ett helhetsintryck av detta. Det är det som den utredning gjord som jag hänvisade till. Det är först när man går ned till den enskilda familjen och tar reda på hur det har förändrats för den som man ser vad som hänt. Annars kan vi bolla hur vi vill med siffror. Men när man går ned till den enskilda familjen visar den här undersökningen en så pass stor minskning av den disponibla inkomsten som jag här nämnt. Det är klart att sådant måste påverka familjernas möjligheter att klara sig. Vi vet också att de har fått det betydligt besvärligare. Fru Hellsten hos Sparbankerna säger att barnfamiljerna är 1970-talets stora förlorare.

Jag tog vidare upp debatten om budgetunderskottet. Vi kan alltså under några år låna pengar. Vi kan låta tryckpressarna i Tumba gå, och vi kan ta upp lån utomlands. Men man kan i längden inte låna vare sig till skattesänkningar eller sociala reformer. Det var Gunnar Strängs stora förtjänst att han aldrig föreslog en utgift som inte var finansierad. Det var många av oss som tyckte att det var besvärligt, för vi ville ha igenom olika reformer. Men han var ytterst noga med att vilja ha täckning för utgifterna. Och det tror jag är en regel som också denna regering borde följa. 80 miljarder i underskott måste ha stor betydelse om inte i dag så i morgon.

Anf. 81 Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Det är just medvetenheten om det stora budgetunderskottet som har gjort att regeringen har lagt fram förslag om åtgärder för att successivt kunna reducera det. Det är också på det sättet, Evert Svensson, att om vi skulle ha genomfört de socialdemokratiska förslagen, hade vi haft ett ännu större budgetunderskott. Det går inte att hävda att vi i ännu högre grad – och omedelbart, om jag har förstått det rätt – skall tillgodose behov hos olika grupper i samhället och samtidigt minska budgetunderskottet. Det är en ekvation som inte går ihop.

Visst är det riktigt att vi måste se till den disponibla inkomsten och att skatt och inflation också har betydelse. Men vad jag sade tidigare var att socialhuvudtiteln har en större andel av budgeten totalt sett – där inflationen som bekant också har påverkat utvecklingen – än den hade förra året. Och efter vad jag kan erinra mig har den en större andel av budgeten än den någonsin tidigare har haft. Det tycker jag är ett talande bevis för hur regeringen gör sina prioriteringar.

Jag har ännu inte besvarat Evert Svenssons fråga om socialtjänstlagen. Kommunförbundet har i ett brev framfört en önskan om att få diskutera

genomförandet av socialtjänstlagen. Förslaget kommer alltså inte från regeringen. Det är dessutom riksdagen som har fastställt datum för införandet av socialtjänstlagen. Vi får naturligtvis höra vad Kommunförbundet har att säga om sina möjligheter, men från min sida har inte framförts några propåer om att skjuta på reformen. Det är Kommunförbundet som har gjort en framställning.

Anf. 82 EVERT SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag hoppas att socialtjänstlagen kan träda i kraft vid den tidpunkt som riksdagen har beslutat och att vi inte får tillbaka frågan för ny datumangivelse. Det är här fråga om en ekonomisk uppgörelse med kommunerna, och det är alltså en fråga om pengar. Men jag har nu fått socialministerns försäkran om att regeringen skall göra allt för att den skall komma i tid.

Jag har till slut bara ett råd att ge socialministern: Gå hem till departementet och studera förhållandena mellan olika socialgrupper – om man kan använda det ordet. Studera hurdana förhållandena är nu och hurdana de var 1976. Gå gärna tillbaka till 1970 också. Det kommer säkert att visa vilken utvecklingen har varit.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

2 § Kammaren åtskildes kl. 23.54.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren